

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

J. F. C. Fuller: NAORUŽANJE I ISTORIJA¹⁾

137

Generalmajor Fuller, pisac knjige »Naoružanje i istorija«, poznat je širom celog sveta kao plodan engleski vojni pisac i oštrouman analitičar i istoričar. Njegov glas naročito se proćuo na polju studija o mehanizaciji vojske i oklopnih jedinica. Na tom polju on se pojavio ne samo kao prvi teoretičar, već i kao zapaženi praktičar. Još u Prvom svetskom ratu vidno se istakao u oklopnim jedinicama. Njegova je zasluga prva uspešna jaća upotreba tenkova u bici kod Kambreja novembra 1917 godine. On je tvorac ideje o obrazovanju oklopne armije koja je bila 1918 godine već u izgradnji i koja je trebala da bude, uz sadejstvo jake vazduhoplovne flote, upotrebljena 1919 godine sa zadatkom proboja fronta i upada u neprijateljsku pozadinu u cilju njene dezorganizacije, što je trebalo da dovede do sloma celog nemačkog strategiskog fronta. Završetak rata sprećio je ostvarenje ove armije, a ujedno je na strani pobedilaca umrtvio i samu ideju oklopne armije. Ona je ostvorena tek 20 godina docnije i to od pobeđenih Nemaca.

Posle Prvog svetskog rata Fuller piše mnoge rasprave o mehanizovanim jedinicama, koje će, kako je on verovao, dati pečat budućem ratu. On je napisao i prvo Pravilo o mehanizovanim jedinicama. Pošto je 1933 godine penzionisan, vidimo ga docnije kao posmatrača u Italijansko-abisinskom i Španskom ratu, kao i na raznim vojištima Drugog svetskog rata.

Delo »Naoružanje i istorija« predstavlja zapravo zbirku članaka objavljenih po sugestiji američkog pukovnika Koda u listu »Army Ordnance« iz 1944 i 1945 godine.

U knjizi je prikazan razvoj naoružanja kroz vekove i njegov uticaj na ratnu ve-

štinu. Onaj koga interesuje istorija, a specijalno vojna istorija, naći će u knjizi bogat izvor podataka o naoružanjima koja su inaće malo poznata. Tu su izneti i kratki opisi najvažnijih bitaka, opsada i vojnih organizacija koje su bile od uticaja na promenu sveta. Međutim, to nije sve. Pisac smatra, da je uticaj naoružanja bio mnogo dublji i da se odražavao na tok istorije, na razvoj civilizacije, kao i društvenog poretka uopšte. On u tome ide čak tako daleko da se iz njegovih reći dobija utisak kao da je naoružanje bilo gotovo jedina pokretaćka snaga u razvoju čovećanstva i da su alati i mašine, ti važni faktori društvenog razvoja, stvarani i razvijani gotovo jedino u cilju izrade oružja. No suština knjige nije u napred navedenom. Pisac posmatra prirodno savremenog rata, koji je fatalan sa svima svojim razaranjima, pustošenjima i krvoloćnostima. On istražuje mogućnosti kako da se ratovi ograniće i humanizuju, jer, po njegovom mišljenju, bilo bi potpuno uzaludno nadati se eliminisanju rata kao društvene pojave.

Da bi se pronašlo rešenje ovog problema, pisac predlaže naućna istraživanja, tj. da se otkriju uzroci prirode rata, pa onda da se propišu lekovi. Ispitivanje uticaja naoružanja na istoriju, koje je izneo u ovoj knjizi, pisac smatra kao jedan doprinos tome.

U opštem razmatranju uticaja naoružanja na istoriju pisac definiše oružje kao sredstvo borbe, ali ne kao jedino sredstvo. Tu treba dodati: moralna (propagandna) i ekonomska (blokada) sredstva i reprodukciju. S druge strane, pisac ukazuje na blisku povezanost alatke, odnosno mašine sa oružjem. U svojoj najprimitivnijoj formi alatka i oružje su bili jedno te isto. I danas se alatke često upotrebljavaju kao oružje. Alatka, pa prema tome i mašina, jesu, dakle, u svojoj osnovi oružje. Istorija alatki je ujedno i isto-

¹⁾ Armament and History by Major General J. F. C. Fuller. Charles Scribner's Sons, 1945, London.

rija naoružanja. Usvojena je osnovna podjela oružja na udarna i bacačka.

U okviru opštih razmatranja pisac dodiruje sledeće važnije probleme: uslove za ocenu vrednosti oružja; potrebu izgrađivanja vojne organizacije oko dominantnog oružja; važnost postojanja u vojnoj organizaciji dela za frontalnu i za manevarsku akciju; važnost obezbeđenja pokretljivosti u vojnoj organizaciji; da li treba izgraditi oružane sile na kvantitetnom ili kvalitetnom principu, i važnost materijalnih faktora u savremenoj armiji.

Uslovi, na osnovu kojih pisac ceni vrednost oružja su sledeći: 1) daljina dejstva; 2) udarna (eksplozivna) snaga; 3) tačnost pogađanja; 4) masovnost vatre (brzina gađanja) i 5) pokretljivost.

Pisac smatra da je prva osobina najvažnija; ona daje karakteristiku oružja. Dominirajuće oružje, međutim, ne mora biti najjače, najtačnije, najefikasnije i najpokretljivije. U sadanje doba dominirajuće oruđe je borbeni avion, odnosno vazдушna bomba, a pojavom atomske bombe, avion je postao kralj oružja. Ovo pisac izlaže zbog toga, što smatra da dominantno oružje treba da bude srž vojne organizacije. Oko toga oružja treba izgraditi ostale delove oružanih snaga, ako se želi da one budu sposobne za ofanzivna dejstva. Kada je kao borbeno sredstvo počeo da se upotrebljava konj — konjica je postala dominantno oružje. U Prvom svetskom ratu to su bili top i mitraljez, samo što to nije dovoljno jasno uočeno, pa je zbog toga došlo do stagnacije operacija. U Drugom svetskom ratu to su bili tenk i avion, ali je to prvi uočio samo Hitler i zbog toga požnjeo tolike početne uspehe.

Pisac smatra **pokretljivost** vrlo važnim faktorom armije. Ona je duša rata, kao što je domet dominirajuća karakteristika ofanzivnog oružja; tako su brzina i pokretljivost dominirajuće karakteristike ofanzive. Armija koja je aktivnija može uvek da preduhitri sporijeg protivnika i da na određenoj tački uvede više snaga u akciju, iako je možda slabija, nego što to može da učini neprijatelj. Ovo može biti odlučujuće za uspeh.

Pokretljivost mora, međutim, da ima svoj oslonac koji će je pothranjivati i štiti. Zaštićena ofanzivna sila je jača od nezaštićene. Iz ovoga je proizašla potreba o podeli borbenog poretka na dva dela: pokretni deo i deo za oslonac, tj. podjela na one koji su prikladniji za udar

i brže se kreću i na one koji mogu bolje da izdrže. Tako se nekad, s jedne strane, dobila konjica, a sada tenkovi i avijacija, a s druge, pešadija i artiljerija.

U pogledu kvantitativnog i kvalitativnog principa pisac takođe zauzima svoj stav, jer je on poznat protagonist kvaliteta. Ako je, međutim, naoružanje isto kod dve protivničke strane, pobeđuje ona kod koje je ono brojnije.

U odbranu kvalitetnog principa, tj. da kvalitet tuče kvantitet, za koje se pisac naročito zalaže, on navodi da je takvu ideju zapravo prvi formulisao Fridrik Engels rečima: »Sila nije samo akt volje, već zahteva vrlo realne uslove pre no što počinje da deluje, a specijalno u oruđima, pri čemu oruđa boljeg kvaliteta nadvladavaju oruđa slabijeg kvaliteta. Dalje, ova oruđa moraju biti proizvedena, što znači da u isto vreme proizvođač boljih oruđa, — sledstveno tome i oružja, tuče proizvođača slabijih oruđa.« No iz ove postavke ne treba izvlačiti zaključak koji je izvukao pisac, tj. da savremene armije treba da budu male kvalitetne armije, jer im je takvu postavku oborila stvarnost Drugog svetskog rata koja ukazuje na potrebu kombinacije kvalitativnog i kvantitativnog principa, odnosno kvaliteta i masovnosti. Svoju predratnu postavku o maloj kvalitetnoj armiji pisac brani time što izjavljuje da je on ustvari mislio na oklopnu armiju, i to samo za početak rata, a da se u razmatranje razvojne situacije u toku samog rata nije upuštao. U vezi sa ovom postavkom, pisac navodi da je neshvatanje kvalitativnog problema dovelo Saveznike do poraza kod Denkerka. Da je Engleska 1939 godine uputila na kontinent svega 1/3 stvarnog upućenih snaga, a da su one bile oklopne, verovatno da su one mogle Nemcima prirediti ono što su doživle engleske trupe. S druge strane, da je na kontinent upućena i tri puta jača snaga u trupama starog tipa, poraz bi mogao biti samo odgođen, ali ne i izbegnut.

S obzirom na razvoj naoružanja, pisac deli istoriju na pet vekova: vek lične vrednosti, vek viteštva, vek baruta, vek pare i vek nafte, a pretskazuje da je na pomolu i šesti vek — atomski vek.

Veku lične vrednosti daju osnovno obeležje mač i koplje. To je zapadni način ratovanja u kome se prvenstvo daje hrabrosti, — dok aziski način ratovanja karakteriše više umešnost, odnosno luk i strela. U taj vek pisac ubraja doba

grčke i rimske kulture sve do bitke kod Jedrena 378 n. e., odnosno do upada Gota u Rim trideset i dve godine posle pomenute bitke.

U veku lične vrednosti borba predstavlja sukob ljudi, a ne mozgov. Vođe nisu najjači već najhrabriji ljudi. U bici dominira lični primer i hladno oružje.

Najbolje oružje i organizacija došli su prvi put u ruke genija Aleksandra I koji nije izgubio nijednu od 22 bitke, a od kojih je njih 15 odlučeno konjicom. Ratovanje Aleksandra se karakteriše: pravilnim političkim i strategiskim iskorišćenjem pobeđa; gonjenjem u cilju eksploatacije pobeđa; što je taktička novina; primenom borbenog poretka bez šablona, što se ogleda u uvođenju kolonske taktike za ugušivanje ustanaka; prvi put primenjenim načelom: razdvojeno marševati, a prikupljeno se boriti; operacijama često munjevitog karaktera (u gonjenju Darija maršuje se 600 km sa prosekom od 50 km dnevno. Jedna kolona u roku od 72 časa prešla je 200 km); operacijama koje imaju za cilj uništenje neprijateljske armije.

Vek viteštva proizašao je iz varvarske invazije, koja je prinudila Rim da usvoji pokretni način odbrane u kome je konjica sve više potiskivala pešadiju, tako da je u V veku konjanik ostao kao jedini operativni element. U bici pešadija postaje više posmatrač nego borac i njoj se sve češće dodeljuje uloga snabdevanja, pljačke, šumskog i planinskog ratovanja. Konjanik toga doba, međutim, još nema oklop, jer bi to ograničavalo njegovu pokretljivost koja je bitni faktor tadašnjeg ratovanja.

Međutim, docnije, krstaški ratovi su pokazali da se uspeh pri povoljnim zemljišnim prilikama postizao onde gde je bila pešadija oslonac konjice. Pešadija je retko dobijala bitku, ali je ona omogućavala da je dobije konjica. Krstaši su doneli u Evropu i ideju utvrđenih gradova, videvši sjajna utvrđenja Vizantije, a naročito Carigrada. Tako se u Evropi broj gradova naglo širio. Oni su postali glavni oslonci feudalnog plemstva. Bez oklopa i gradova ne bi se mogla zamisliti feudalna vojska i feudalni sistem. Zemlja se smatrala pobeđenom kada su savladani gradovi. Grad je gospodario ratom. Gradu se ima zahvaliti dugo držanje Istočnog carstva a isto tako i feudalne rasparčanosti protiv centralne vlasti.

Vek baruta predstavlja ulazak u novu — tehnološku epohu ratovanja u kojoj je, po mišljenju pisca, eliminisan element čovek — fizički i moralno, a u kojoj od presudne važnosti ostaje jedino njegov intelekt. Od toga vremena proces razvika remete i ubrzavaju više veliki izumi nego veliki ljudi. Iznoseći ovo treba skrenuti pažnju na potpunu suprotnost ovog gledišta u odnosu na marksističko učenje u kome su osnovni pokretači društvenog poretka proizvodne snage i proizvodni odnosi, a da su ličnosti (dakle i veliki ljudi, pa i veliki pronalazači) istina od velikog, ali ipak sekundarnog značaja.

Pisac nalazi da je barut, menjajući način ratovanja, promenio i srednjevekovni način života. Barut je dao život Renesansi, pošto je srušio srednjevekovno društveno uređenje fizički i moralno. On nije samo uništio gradove, uporišta feudalizma, već i njegove ideje. Umnožavanjem ručnog vatrenog oružja nestao je prezir prema pešaku, pa je on uskoro, u taktičkom smislu, uzdignut na stepen konjanika.

Novo oružje — bajonet (1647) izaziva duboke organizacijske i taktičke promene. Pa i više, bajonet pretvara srednjevekovni u moderan način ratovanja. Organizacione taktičke posledice ovog oružja mogu se rezimirati sledećim: 1) od dotadašnja dva tipa pešadije, kopljanika i musketara, stvara se jedinstven tip pešadije; 2) punjenje musketa vrši se pod zaštitom bajoneta; 3) bajonet služi i za odbranu od konjice; 4) bajonet služi pešadiji kao zaštita pri vlažnom vremenu kada je gađanje musketom otežano (kremenjača i fišeci od hartije).

U XVIII veku ratovi su bili igra kraljeva u kojoj su vojnici bili pioni, a pošto su bili vojnici skupi, bitke su izbegavane, mase isključene od ratovanja, a operacije velikim delom svedene na izvođenje komplikovanih manevara. Pošto su snage i naoružanje bili izbalansirani, a manevar imao veliki značaj, to je ovo doba dalo niz poznatih vojskovođa: Karla XII, Marlborua, Evgenija Savojskog, maršala Saksonskog, Fridriha Velikog i dr.

Vek pare doveo je do izražaja eksplozivne sile koje su se skrivale pod apsolutizmom XVIII veka, a koji je stvorila Puritanska revolucija u Engleskoj, gde su ideje o božanstvenim pravima vladalaca morale da ustupe mesto drugim idejama. To je vreme kada je merkantilizam utvrđen u svojim osnovama Kromvelovim

propisom o navigaciji, a dobijajući punu materijalnu podršku osnivanjem Engleske banke (1694) i pronalaskom parne pumpe.

Pisac smatra da je novi način ratovanja rođen pod uticajem novih društvenih snaga, koje su se ispoljile u ratu Američke revolucije za nezavisnost. Ideološki, to je bio rat protiv tiranije, narodni rat, oslobodilački rat, a ne rat paradnih pokreta. Tu se gađalo radi ubijanja sa širokom primenom svih lukavstava primljenih od domorodačkih Indijanaca. Stoga po gledištu pisca, poreklo masovne armije i novog načina ratovanja treba tražiti pre u 4 julu 1776 godine (Deklaracija američke nezavisnosti), nego u 14 julu 1789 godine (juriš na Bastilju). Ove ideje, prenete u Francusku (Lafajet), stvorile su sankilotstvo — kao antitezu dvorjanstvu. Teror je postao oružje politike, a rat je u teoriji postao totalan, a time i brutalan. 1744 godine Karno, organizator francuskih armija, a time i pobjeda, izdaje uputstva koja se mogu rezimirati: dejstvovati u masovnim formacijama; bitku voditi u širokom obimu; goniti neprijatelja do uništenja. Iz ovih postavki potekao je i propis Francuske revolucije o uvođenju opšte vojne obaveze. Time su Napoleonove armije učetrostručene brojno i po žestini izvođenja bitke.

Po mišljenju Žominija, rat je dobio karakter borbe naroda, sličnu onoj u IV veku, kada su mase istočnih varvarskih naroda uništile rimske legije.

Teorisku osnovu ratovanja ove epohe dao je Klauzevic u svome delu »O ratu«, koje je postalo »Vjeruju« svih naroda i vojskovođa, a čije osnovne postavke pisac rezimira u sledećem: 1) rat je društvena pojava; 2) rat je dvoboj širokih razmera; 3) rat treba da se vodi punom nacionalnom snagom; 4) rat je produženje politike drugim sredstvima i on se rađa u utrobi državne politike; 5) rat je akt nasilja koje se razvija do krajnjih granica.

Vek nafte, kao nova epoha u istoriji naoružanja, obeležio je svoj početak pronalaskom eksplozivnog motora i bežične telegrafije krajem XIX veka, kada je ideja naoružanog naroda bila na svome vrhuncu. Prvi pronalazak je revolucionisao ceo kopneni transport i osvojio treću dimenziju — nebo, dok je drugi osvojio etar i savladao vreme i prostor. Stavljene su u pokret nove snage na svim naučnim poljima. Važnost duha, misli i uo-

brazilje podignuti su na visok stepen. Svet je menjao svoje lice ulazeći u doba tehničke civilizacije. U ovim zbivanjima, po mišljenju pisca, vojnici nisu uočili da će budući rat biti isto toliko sudar fabrika i tehničara koliko i sudar armija i generala.

Ideja o upotrebi pokretnog oklopa je stara. U njoj je našao rešenje još feudalni vek, a ponovno je idejno oživio Žomini (1837), da bi je prvi put ostvario nemački pukovnik Šuman u vidu pokretnih oklopnih kupola koje su i isprobane 1889/90 na nemačkim manevrima i koje su našle praktičnu primenu na utvrđenom oklopnom frontu na Seretu (Rumunija). Pokretačku snagu tog kupoli dao je, međutim, eksplozivni motor u tenku.

Oduvek je postojao problem kako uskladiti pokret i vatru, kao i pokret i zaštitu. To je postignuto tenkom u kome je pokretljivost rešena motorom, a zaštita oklopom. Zaštićujući vojnika dinamično, tenk mu je omogućio da se bori statički i time nametnuo kopnenom ratovanju pomorsku taktiku, tj. način borbe koji primenjuju ratni brodovi.

Problem izgradnje armija koje su ušle u Drugi svetski rat, pa čak i kod Nemaca i Sovjeta, nije bio pravilno rešen. Obrazovane su posebne oklopne jedinice, a posebno ostala armija, što je dovelo do neonapoleonske armije zasnovane na principu oružanog naroda kome su pridodate oklopne jedinice kao neki tehnički rod. Pisac smatra da je armija trebalo da bude izgrađena integralno sa oklopnim jedinicama kao jezgrom. Jasno je da takvo rešenje vodi ka malim armijama koje je pisac sebi postavio kao ideal.

Po mišljenju pisca, Nemci i Rusi su u prošlom ratu pravilnije postupili sa vazduhoplovstvom, upotrebljavajući ga prvenstveno za podršku suvozemnih trupa nasuprot ideji Dueta, Severskog i Mičela. Ovi su mislili da će dejstvo na pozadinu pomoću vazduhoplovstva (strategijska avijacija) doneti brži kraj ratu. Pisac, međutim, smatra propagandu (naročito radio) opasnijim udarnim oružjem protivu pozadine nego avion, jer avion pogađa mali broj ljudi, štampa napada samo pismene, a radio i pismene i nepismene.

Drugi svetski rat, kada je buknuo, bio je probno polje za sve teorije koje su bile povezane sa naoružanjem:

1. — **Vrednost naoružanog naroda**, po mišljenju pisca, nije se opravdala. Kao o-

fanzivna snaga, armija oružanog naroda je podbacila. Glavna udarna snaga bile su oklopne snage, top i avion. Više je bilo u primeni mašinsko nego ručno oružje. Tehnologija i kvalitet pokazali su se od veće važnosti nego čovekova snaga i kvantitet.

2. — **Oklopne snage** u potpunosti su opravdale očekivanja. Pomoću njih je nemačka armija u ovom ratu zauzimala države neslućenom brzinom.

Neuspeh koji su Nemci pretrpeli 1941/42 godine u Rusiji uslovljen je time: 1) što je nepravilno rešen problem snabdevačkog transportnog sistema koji nije bio podešen za kretanje po slabim putevima i van puteva (guseničari); 2) što trka na duge staze (Rusija) zahteva drukčiju organizaciju nego trka na kratke staze (Francuska); 3) što se trka mogla dobiti jedino sistemom štafeta. Nemci, međutim, nisu imali releja u vidu velikih rezervi mašina i potreba, tako da bi mogli savladati prostor i vreme. Pošto nisu imali dovoljno mašina, oni su se morali vratiti na snagu čoveka.

3. — **Vrednost linearne odbrane** pisac ovako rezimira: iako je u oklopnom ratu sve pokretljivo, pa i odbrana, objekti stalne fortifikacije, ako su građeni sa gledišta PT i PA odbrane, mogu biti značajni za oklopne snage isto toliko koliko su bili srednjevekovni gradovi za oklopne vitezove. Čak i mnogo klevetana »Mažino linija« mogla je da bude izvanredna prepreka ne time što bi se produžila dalje od Longvija prema severozapadu do mora, već time da se na levom krilu prikupila jaka oklopna snaga koja bi deštvovala kao mač uz Mažino štit.

4. — **Pomorska blokada** pokazala se efikasnijom ukoliko je karakter kopnenog ratovanja više defanzivan (Prvi svetski rat), a manje efikasna ukoliko je pokretljiviji (Drugi svetski rat). Sem toga, efikasnija je pri tome aktivna blokada (napadi na plovidbu — Nemci) nego pasivna blokada (sprečavanje plovidbe). U blokadi je efikasniji avion, jer leti iznad objekta, nego podmornica koja plove ispod objekta.

5. — **Duetova teorija** o bombardovanju industrije i civilnog stanovništva u cilju brzog završetka rata predstavlja skup promašaj. Rat je zbog toga čak produžavan. Iako su operacije 1939-42 pokazale da se do brzog razvoja operacija i osvajanja može doći samo povezivanjem suvozemnih i vazduhoplovnih snaga, za-

padni saveznici — ipak ostaju pri tezi strategiskog bombardovanja. Umesto koordiniranog napada, vođene su dve odvojene bitke: jedna na kopnu sa nedovoljnom podrškom vazduhoplovstva, a druga protiv neprijateljskih varoši sa obiljem sredstava. Pisac je mišljenja, da prvo treba obezbediti efikasnu podršku kopnenih snaga, odnosno ratne mornarice, a ostatak da se angažuje protivu izvora energije: ugalj, nafta, sintetički benzin, hidrocentrale i tsl.

6. — **Uticao vazduhoplovstva na kopnene i pomorske snage** predstavljao je važan faktor u vođenju prostora rata. Vazduhoplovstvo, upotrebljeno nezavisno od ostalih vidova oružanih snaga, značilo bi taktiku isto tako brutalnu i jednostavnu kao što je to bio i frontalni konjički juriš.

Vazduhoplovstvo je delovalo revolucionarnije kao transportno sredstvo nego kao top velikog dometa. Kao transporter ono je omogućilo novi vid operacija, tj. vazdušnodessantne operacije (Norveška, Krit, Normandija itd.). Sem toga, ono se pojavilo kao novo sredstvo snabdevanja. Bez vazduhoplovstva ne bi se mogle zamisliti munjevitije operacije oklopnih armija. U aprilu 1945 godine 2.000 savezničkih aviona prenelo je oko 23 miliona litara pogonskog goriva.

Novo doba, uzimajući u obzir naročito stanje u SSSR, pisac naziva novom vrstom feudalizma, u kome se mase svode na poslušni proletarijat, a iznad njih se stvara država kao vrhovni gospodar sa širokom birokratskom kastom kao nekadašnji feudalni baroni. Takvom stanju, po mišljenju pisca, vodi državno-kapitalistički sistem u kome se rađaju novi feudalci, a proletarijat zamenjuje nekadašnjeg kmeta i zanatliju.

Dalje pisac nalazi da u savremeno doba ratni aparat mora biti uvek spreman da primi borbu. Nema više vremena za mobilizaciju, jer je početak rata iznenađan. Vojni aparat, prema tome, treba da bude sličan vatrogasnim četama koje su spremne da na telefonski poziv pojure iz garaža. I u ovome pisac vidi slično stanje kao kod srednjevekovnih vitezova.

Počev od Darija i Kserksa osnovni problem sila Staroga sveta bila je borba između Evrope i Azije. Geografski, Evropa je samo predgrađe Azije; etnografski, ona predstavlja kuću vrenja snažnih i sklonih svadi naroda. Normalno — Evropa je vodila rat između sebe. Sve do ovog ra-

ta, međutim, kad god je Azija ugrožavala postojanje Evrope kao kontinenta, njeni narodi su prestajali sa uzajamnim zađevicama i suprotstavljali su se azijskim invazorima. Do 1917 godine Rusija je bila više zapadna sila, a od toga doba ona postaje sve više aziska. Boljševizam koji, po mišljenju pisca, ne treba da se upoređuje sa marksističkim komunizmom je azijski kult, koji struji iz azijskih stepa i kao takav je duboko protivzapadnjački i teži varvarizovanju sveta. U tom pravcu kretala su se i razmišljanja Mihaila Tuhačevskog nekadašnjeg ratnog zarobljenika¹⁾, koja je zabeležio njegov zarobljenički drug Pjer Fervak (Pierre Fervacque) u knjizi »Komandant Crvene armije Mihailo Tuhačevski« (Le chef de L'armée rouge Mihail Toukhachevski).

Još 1945 godine, kada je ova knjiga napisana, pisac predviđa neminovnost sukoba između SSSR i buržoaskog Zapada u kome jedna strana mora da pobedi, a pobednik će biti onaj ko bude imao u svojim rukama naftu.

Atomski vek najavljen je upotrebom prvih atomskih bombi 5 avgusta 1945 godine kada je pisac završavao poslednje redove u odeljku o »veku nafte«! Interesantno je napomenuti da je pisac još tada predviđao najširu primenu atomskog oružja, tj. pored bombi još i iz oruđa na zemlji prema ciljevima u vazduhu i na zemlji.

Zaključak. Knjiga »Naoružanje i istorija« od generala Fulera neosporno je od velike vrednosti iz dva razloga: ona, pre svega, daje kratak i jezgrovit presek istorije naoružanja, organizacijskih formi i taktike; drugo, ona daje niz zaključaka i ideja o ratu i njegovom uticaju na društvenu delatnost. Postavke o nadmoćnosti kvaliteta nad kvantitetom i o prioritetu materijala nad čovekom u ratu predstavljaju, međutim, zastranjivanje protiv koga ustaju i mnogi vojni kritičari u inostranstvu. Stoga, pretskazivanja treba tražiti u harmoničnom rešenju između materijala i čoveka, između kvaliteta i kvantiteta, dakle, isto takvo rešenje kao što ga pisac preporučuje za ravnotežu između rodova i vidova oružanih snaga. Rešenje treba, dakle, tražiti u podizanju kvaliteta masovnosti i u čoveku koji rukuje mašinom.

¹⁾ Tuhačevski je bio za vreme Prvog svetskog rata, kao carski oficir, u nemačkom ratnom zarobljeništvu.

U vezi sa napred iznetim treba navesti da se pod armijom, izgrađenom na kvalitetnom principu, kakvu preporučuje general Fuler, pre svega podrazumeva armija snabdevena najsavršijim naoružanjem, zbog čije skupocenosti ona obično mora da ostane mala. Takva armija, pored toga, treba da bude odlično izveždana — to je armija specijalista. Tek u trećem planu se pojavljuje moral. U tim armijama je, prema tome, od prioritete važnosti **materijalni kvalitet**. Mi znamo da Jugoslovenska narodna armija u toku prošlog rata nije mogla da bude izgrađena na materijalnom kvalitetu. Ona je izgrađena na onom trećem faktoru, na **moralnom kvalitetu**. Materijalni element igrao je tek trećestepenu ulogu. Materijalom, oružjem i municijom se u početku nije ni raspolagalo. Ono malo oružja bivše Jugoslovenske vojske koje je narod posakrivaao uskoro se nije moglo upotrebiti, jer nije bilo odgovarajuće municije. Situaciju nije izmenila ni činjenica što se kratko vreme mogla koristiti fabrika oružja i municije u Užicu, jer je ona morala biti uskoro napuštena. Trebalo se, dakle, snabdeti takvim oružjem sa kojim će se moći koristiti municija oteta od neprijatelja. Dakle, neprijatelju je trebalo oteti oružje, a zatim se od njega snabdevati i municijom. Ukoliko je rat duže trajao, utoliko je neprijatelju otimano više oružja i stvarano sve više mogućnosti za formiranje novih jedinica. Tako armija raste od 80.000 boraca krajem 1941 godine, na 150.000 boraca krajem 1942, na 300.000 boraca krajem 1943, na 500.000 boraca krajem 1944 godine, da bi se kraj rata dočekao sa preko 800.000 boraca svrstanih u 54 divizije. Kao što se iz prednjega vidi, Jugoslovenska narodna armija obezbeđivala je postepeno svojim moralnim kvalitetom i materijalni kvalitet. To je, dakle, specifičan put i način koji po svom obimu nije bio poznat ni u jednoj dosadašnjoj izgradnji armije. Ako bi se prihvatilo gledište generala Fulera da oružje čini 99% pobeđe, a sve ostalo svega 1%, zaista bi bilo ludo upustiti se gotovo golih ruku u borbu sa modernom naoružanim neprijateljem. Istinu treba, međutim, tražiti u tome da je u ratu materijalni i moralni faktor od podjednaki važnosti. Pod takvim uslovom bili su, naravno, izgledi na uspeh Narodnooslobodilačke borbe znatno veći. Materijalni element izboren je visokim moralom, naravno, uz cenu visokih žrtava, ali je pobeđa konačno ipak postignuta. Ona

samim tim ukazuje na netačnost i zastra-
njivanje postavke generala Fulera. Ova
postavka, pored toga što negira svaku
vrednost ratne mašine, skroz je i reakci-
onarna i imperijalistička, jer teži da liši
svake perspektive borbu slabijeg prema
jačem, a naročito perspektive u uspeh nar-
odnih ustanaka i narodnooslobodilačkih
ratova.

Tvrđenje da socijalizam vodi ratu,
pretstavlja postavku koja proizlazi iz ne-
poznavanja marksizma. Možda je ovo ta-
čno ako se socijalizam gleda kroz prizmu

sovjetskog »socijalizma« koji je skrenuo
od osnovnih marksističkih postavki i koji
sve više korača putevima imperijalizma.
Mašinizaciju, pre svega, nije stvorio so-
cijalizam. Socijalizam je posledica mašini-
zacije koju je zapravo stvorio kapitalizam.
Pravi socijalizam baš treba da bude os-
novna snaga mira. On je zasnovan na
principu iskorenjivanja izrabljivanja čo-
veka čovekom i države državom, a to je
prava osnovica za mirne odnose između
ljudskih zajednica.

V. K.

Antoni Martinsen: HITLER I NJEGOVI ADMIRALI¹⁾

Pri glavnom štabu generala Ajzenha-
uera obrazovane su 1944 godine specijalne
ekipe koje su imale zadatak da po ula-
sku savezničkih trupa u Nemačku istra-
žuju i sređuju sva neprijateljska doku-
menta i ostali arhivski materijal, kako bi
se dobila što vernija slika o delovanju
nacističkog režima i o funkcionisanju ne-
mačke ratne mašine. Blagodareći prona-
đenim dokumentima, otkrivene su mno-
ge političke, diplomatske i vojne tajne.
Tako je u zamku Tombah (Bavarska)
pronađen najveći deo službene arhive ne-
mačke Ratne mornarice iz perioda od
1864 do aprila 1945 godine. Tamo su pr-
onađeni i originalni zapisnici sa konferen-
cija koje je Hitler povremeno održavao
sa komandantom mornarice, zatim dnevnik
admiraliteta, u kome su registrovani svi
važniji događaji rata na moru kao i
razni memorandumi komandanata morna-
rice upućenih Hitleru, mnogobrojna borb-
ena naređenja, brodski dnevnici, lične
zabeleške admirala Redera itd. Arhiva u
Tombahu pretstavlja dragocenu građu za
svakog onog koji hoće da upozna razvoj
i ulogu ratne mornarice u sklopu nema-
čkih oružanih snaga, njenu vojno-pomor-
sku doktrinu, kao i uticaj koji su imali
admirali Reder i Denic na opšti tok vo-
đenja Drugog svetskog rata.

Sređivanje tog arhivskog materijala iz-
vršio je rezervni pomorski oficir Antoni
Martinsen, tada na službi u engleskom
Admiralitetu, u oteku za štampu, pod
čijom je redakcijom izašlo nekoliko sve-
zaka »Führer conferences of naval affairs«
(Hitlerove konferencije po pomorskim pi-

tanjima). Koristeći taj materijal, kao i
materijal sa Nirnberškog procesa, iskaze
admirala Redera i Denica i druga doku-
menta, Martinsen je napisao dokumento-
vanu studiju »Hitler i njegovi admirali«,
koja obuhvata pripreme i period ratnih
zbivanja od 1939 do 1945 u okviru dela-
nja nemačke ratne mornarice. Pisac se,
izgleda, namerno nije upuštao u dublju
analizu i nije dao neke određene zaklju-
čke, prepuštajući to možda čitaocu, ili
smatrajući da za to treba i više prostora
i studioznijeg udubljenja u materijal,
koji neodložno traži stručnu istorisku o-
brađu. On se, uglavnom, ograničava na
iznošenje dokumenata, dajući im kratka
objašnjenja i komentare, radi njihovog
povezivanja sa događajima. Postupajući
ovako, on je težio da umesto njega govo-
re dokumenta, u čemu je i uspeo.

Knjiga ima četiri dela koji pretstav-
ljaju važnija razdoblja u istoriji nemačke
mornarice iz doba Hitlera. Prvi deo obu-
hvata razdoblje od 1933 do septembra
1939, od dolaska Hitlera na vlast pa do
početka Drugog svetskog rata, i prikazuje
pripremu nemačke mornarice za rat. U
ovom delu knjige pisac daje dosta tačne
portrete oba komandanta mornarice Tre-
ćeg rajha, admirala Redera i Denica.

Admiral Reder je čovek koji je stvo-
rio i pripremio nemačku mornaricu za
Drugi svetski rat. Pomorski oficir stare
škole, vaspitavan u Tirpicovoj mornarici,
nosio je u sebi sve odlike pruske tradi-
cije. U toku svog službovanja on nije ni-
kad komandovao brodom niti pomorskim
sastavom, već je najvećim delom služio
kao ukrcani brodski oficir ili bio na ra-
znim štabnim dužnostima. U prvom svet-
skom ratu bio je načelnik štaba eskadre
bojnih krstaša admirala Hipera, koja se

¹⁾ Hitler and his Admirals by Anthony
Martinsen. Secker and Warber, London,
1948.

istakla u bici kod Jitlanda, 31 maja 1916 godine. Kroz dugogodišnju službu stekao je veliko vojno-pomorsko iskustvo, a u mornaričkim krugovima smatran je kao stručnjak za krstarički rat, o kome je 1922 godine napisao poznatu studiju. Posle Prvog svetskog rata nalazio se na raznim dužnostima i važio je kao odličan organizator i realan planer, uživajući veliki autoritet u nemačkim mornaričkim krugovima. Zbog učešća u Pakovom puču 1922 godine privremeno je uklonjen iz mornarice. Međutim, njegove sposobnosti iskusnog štabnog oficira, tesne veze sa mornaričkim oficirskim korom, a naročito naklonost starog maršala Hindenburga doveli su ga oktobra 1928 na položaj komandanta mornarice. Otada pa sve do svog povlačenja 1943 godine Reder je neumoran radnik i kao takav najzaslužniji za razvoj nemačke mornarice u periodu između dva svetska rata.

Došavši na vlast, Hitler je obećao Rederu da će voditi računa o razvoju mornarice i da može računati na njegovu punu podršku. U početku se Hitler pravio laik za mornaričku problematiku i izgledalo je da će upravljanje mornaricom prepuštiti Rederu. Međutim, brzo je stavio do znanja da on Redera smatra samo kao savetnika po mornaričkim pitanjima i da prava na odluku i komandovanje zadržava za sebe. Ipak, njegov odnos prema admiralima bio je prilično korektan, nasuprotno netaktičkom odnosu prema svojim generalima vojske, koje je mrzeo i potcenjivao. Jedan dobar poznavalac tih odnosa rekao je: »Hitler se prema vazduhoplovcima odnosio srdačno, prema mornarima popustljivo, a prema generalima Rajhsvera kao prema psima«.

Admiral Reder je sa nacističkom partijom održavao korektne odnose, ali, izgleda, da kao čovek starog kova nije uživao naročite simpatije istaknutih članova nacističke partije. Štaviše, sa Geringom je bio u krvnoj svadi, koja je dovela dotle da se njih dvojica nisu skoro nikad srećala na konferencijama kod Hitlera. Gering je svakom prilikom potcenjivao mornaricu i bio najveći protivnik plana izgradnje nemačke flote. Na Nirnberškom procesu Reder je izjavio: »Kad sam Hitleru predavao dužnost komandanta mornarice, moje oproštajne reči bile su: molim vas, zaštitite mornaricu i mog naslednika od Geringa«. Iako je izdao naređenje da se mornarički kadar aktivno ne bavi politikom, Reder je bio privržen na-

cističkim principima, odobravao njihovu politiku i ostao do kraja veran Hitleru. Otuda i Hitlerovo poverenje u njega, koje je javno izrazio pred skupom oficira Generalštaba u govoru održanom odmah po završetku rata u Poljskoj: «U generale vazduhoplovstva imam puno poverenje, Rajhsmaršal Gering je član partije, on mi odgovara za njih; imam puno poverenje u admirale, admiral Reder mi odgovara za njih, ali u generale armije nemam poverenje«. To poverenje Hitler je pokazao 1939 godine kada je unapredio Redera u čin velikog admirala, a pokazivao ga je i sve do njegovog povlačenja sa dužnosti komandanta mornarice u januaru 1943 godine; Reder je, pored Geringa, bio glavni Hitlerov savetodavac za vođenje rata.

Rederov naslednik, **admiral Karl Doenitz** je čovek drugog kova. Za vreme Prvog svetskog rata bio je podmorničar i važio kao dobar komandant podmornice. Posle rata komandovao je krstaricom, a 1935 došao na položaj komandanta podmorničke komande i otada svu svoju energiju posvetio organizaciji i izgradnji nemačke podmorničke flote, pri čemu je pokazao izuzetne sposobnosti. Kod mlađih mornaričkih oficira uživao je veliku popularnost. Iako odličan podmorničar, on nije imao onu širinu strategijskih pogleda niti sposobnosti da rukovodi jednim tako složenim telom kao što je mornarica. Ali, suprotno Rederu, njegovi odnosi sa nacističkom partijom bili su vrlo srdačni i kod nacističkih vođa, a naročito kod Geringa, uživao je veliko poverenje. Čim je došao na položaj komandanta mornarice, ukinuo je naređenje svog prethodnika o zabrani političke aktivnosti u mornarici. Kod Hitlera je sticao sve više simpatija, tako da je pred slom naimenovan njegovim naslednikom.

Što se tiče izgradnje i pripreme mornarice za rat, situacija je kod nje bila mnogo teža nego kod ostalih vidova oružane sile. Odredbe Versajskog ugovora ograničile su mornaricu na 15.000 ljudi i srazmerno mali broj ratnih brodova. Međutim, Londonskim ugovorom 1935 godine Hitleru je uspeo da razbije okove Versajskog ugovora, jer je po njemu dozvoljena jačina nemačke mornarice mogla da iznosi u površinskim brodovima 35% od engleske mornarice, a u podmornicama 100%. Kapacitet nemačkih brodogradilišta omogućavao je da se nemačka mornarica u toj jačini izgradi do 1945 godi-

ne, što je odgovaralo Hitlerovoj prvobitnoj proceni, po kojoj do rata sa Engleskom do tog vremena ne bi trebalo da dođe. U vezi sa tim, Admiralštab je pripremio flotni program izgradnje »Plan Z«, po kome bi Nemačka 1945 godine trebalo da raspolaže sa: 13 bojnih brodova, 20 krstarica, 2 nosača aviona, 172 podmornice, velikim brojem razarača i pomoćnih brodova.

Drugi deo knjige obuhvata period od septembra 1939 do oktobra 1942 godine. U njemu pisac pruža niz dokumenata koji se odnose na bitku za Atlantik, invaziju Norveške, pripremu za invaziju na Englesku, napor admirala Redera da odvrati Hitlera od napada na Rusiju i da ga nagovori da težište rata prenese na područje Sredozemnog Mora.

Sa nekoliko dokumenata (među kojima i dnevnik pomorskog atašea u Oslu) pisac prikazuje kako je nastao plan »Veseribung« (»Wässerübung«; napad na Norvešku). Sećajući se gorkih iskustava iz Prvog svetskog rata, nemački mornarički krugovi shvatili su više nego iko drugi izvanrednu strategisku važnost Norveške, jer korišćenje norveških baza značilo je slobodan izlazak na Atlantik, ono što je bilo od presudne važnosti za uspešno vođenje krstaričkog i podmorničkog rata. Reder je bio inicijator toga plana.

Posle odustajanja od operacije invazije Engleske, Reder ulaže sav svoj napor da zainteresuje Hitlera za Sredozemno More. On predlaže da se zauzme Gibraltar i Suec i time zatvori Sredozemno More, pre nego što budu intervenisale SAD, smatrajući da je Sredozemno ratište od prvostepene važnosti za dalji tok rata. Upućivanjem Romela i Afričkog korpusa u Afriku i nemačkih podmornica u Sredozemno More (potapanje bojnih brodova »Royal Oak« i »Warspite«), izgleda da je Reder uspeo da se Hitler ozbiljnije angažuje za područje Sredozemnog Mora. Pod uticajem Redera doneta je odluka na sastanku Hitler — Musolini, maja 1942 godine, da red osvajanja bude: Libija — Malta — ušće Nila.

Jedini od Hitlerovih ljudi bio je Reder koji je realno procenjivao opasnost koja pretil pomorskim komunikacijama, preko kojih se snabdevalo Afrički korpus i zbog toga je zahtevao da se što pre zauzme Malta. Uspesna ofanziva Afričkog korpusa zanela je Hitlera, koji je na sugestije Romela naredio da se osvajanje Malte od-

loži i da se sve raspoložive snage koncentrišu kod El Alamejna radi zauzimanja Aleksandrije. Nisu pomogle neumorne intervencije Redera, čije se predviđanje obistinilo; Malta se oporavila od bombardovanja, engleska mornarica prekinula je snabdevanje Romelovih trupa i neminovno je došlo do poraza.

Treći deo knjige obuhvata period od oktobra 1942 do jula 1944 godine i prikazuje dokumenta koja se odnose na slom Osovine na Afričkom ratištu, agoniju i ispadanje Italije iz rata, nemačke antiinvazivne pripreme i invaziju u Normandiji.

Početkom 1943 dolazi do Rederovog povlačenja sa položaja komandanta mornarice. Povod za to bio je neuspešan napad većih nemačkih površinskih brodova na jedan engleski konvoj, koji je prenosio ratni materijal za Rusiju, zbog čega Hitler naređuje da se svi veliki brodovi stave u raspremu. Na ovu odluku uticao je i Gering, koji je potcenjivao vrednost velikih površinskih brodova i tvrdio kod Hitlera da oni samo vezuju velike vazduhoplovne snage za svoju zaštitu, a sa druge strane, njihovom izgradnjom koči se masovna proizvodnja drugih, mnogo potrebnijih borbenih sredstava, kao: podmornica, tenkova, aviona itd. Reder, tvorac mornarice Trećeg rajha, čovek koji se stalno borio da izgradi uravnoteženu flotu od brzih bojnih brodova, krstarica, nosača aviona, podmornica i pomorskog vazduhoplovstva, ovo nije mogao da podnese i zbog toga daje ostavku. Za novog komandanta mornarice dolazi admiral Denic, komandant podmorničke flote. Čim je došao na novi položaj, on radi na tome da Hitler povuče svoje naređenje o raspreni brodova u čemu i uspeva. Denic ulaže sve svoje snage da pojača gradnju mornarice, smatrajući da je podmornički rat od najvećeg značaja u borbi protiv blokadnog obruča, koji se sve više stezao i da je podmornica najefikasnije sredstvo protiv savezničkih priprema za napad na Evropu. Kroz nekoliko iznetih dokumenata pisac osvetljava ulogu Denica u organizovanju otpora u Tunisu i pokušaju da se Italija spase od sloma.

Nažalost, pisac je u knjizi dodelio vrlo malo prostora nemačkim antiinvazivnim pripremanjima i samoj invaziji, a iz ono nekoliko iznetih dokumenata vidi se sa kakvim se sve teškoćama Nemačka borila oko organizacije Zapadnog fronta. Najveći problem pred kojim je stajala nemačka

komanda bila je procena verovatnog mesta iskrcavanja.

Četvrti i poslednji deo knjige obuhvata događaje od jula 1944 pa do maja 1945, tj. od neuspelog atentata na Hitlera pa do bezuslovne kapitulacije.

I, na kraju, pisac daje nekoliko podataka o sudbini nemačke mornarice posle kapitulacije. Od mnogobrojne podmorni-

čke flote predalo se 156 podmornica, dok je 221 potopljena od vlastitih posada. Od jedino dva preostala veća moderna površinska broda, »Prinz Eugen« je bio potopljen prilikom proba sa atomskom bombom na Bikiniju, dok je »Nürnberg« predat SSSR-u. 8 aprila 1947 uništena su sva utvrđenja na Helgolandu i to je ujedno bio i kraj ratne mornarice.

D. B.

Kapetan Fregate Damjan Bratić

General R. Ode: NEMAČKA STRATEGIJA U SREDOZEMLJU

U prošlom svetskom ratu Nemačka je ratovala na dva kontinenta — evropskom i afričkom i na četiri fronta: istočnom, zapadnom, balkanskom i sredozemnom.

U članku pod gornjim naslovom¹⁾ francuski general Ode izneo je karakteristike nemačke strategije u Sredozemlju.

Osnovno pitanje koje pisac obrađuje jeste: zašto Nemci nisu posle sloma Francuske (1940) rešili i pitanje Sredozemlja, već su dopustili da posle tri godine ratovanja budu izbačeni iz Afrike? Uzrok ovome pisac nalazi u slabosti strategije primenjene u Sredozemlju i njene potčinjenosti strategiji na istoku — prema SSSR-u. Od jeseni 1940 — do proleća 1941 nemačko komandovanje brižljivo je čuvalo sve svoje snage za rat sa SSSR-om i odbijalo je da se ozbiljno angažuje u Sredozemlju. A kada se najzad na to odlučilo, potrebe rata sa SSSR-om nisu više dozvoljavale odvajanje jačih snaga i sredstava. Zato je u okviru opšteg strategijskog plana Sredozemlje dobilo defanzivno-obezbeđujuću ulogu — obezbeđenje desnog boka i pozadine operacija prema SSSR-u.

Prema ovome planu trebalo je, zauzećem Gibraltara i angažovanjem Španije na strani Osovine, izbaciti Engleze iz zapadnog bazena Sredozemnog Mora i otkloniti opasnost od Engleske, a eventualno i američke intervencije na Pirinejskom Poluostrvu. U Africi se italijanska akcija prema Suecu mogla ograničiti na približavanje Egiptu u toj meri da bi Aleksandriju (baza engleske flote) i Suec bili u dometu italijanske avijacije.

¹⁾ La Stratégie Allemande en Méditerranée par le général R. Audet, Revue de Défense Nationale, decembar 1951, Pariz.

Ovaj plan imao je veliku prednost u tome što nije angažovao skoro nikakve nemačke snage u Sredozemlju, te je omogućavao upotrebu skoro svih nemačkih snaga za rat sa SSSR-om, pod uslovom da Španija i Italija odigraju namenjene im uloge. On je, međutim, propao zbog ustezanja Španije da propusti nemačke trupe prema Gibraltaru i da se otvoreno angažuje na strani Osovine, kao i zbog nesposobnosti italijanskih oružanih snaga da izvrše svoj zadatak u pravcu Sueca.

U međuvremenu, situacija na Sredozemlju (poraz italijanskih snaga u Kirenajki) i Balkanu (italijansko-grčki rat koji se nepovoljno razvijao za Italijane) primorala je Nemce da interвениšu radi spasavanja saveznika od sloma, čije bi posledice mogle biti teške i za njih same.

Situaciji na Balkanu posvetilo je Nemačko komandovanje mnogo veću pažnju, pošto je njen razvoj pretio da poremeti pripreme za rat na Istoku. Jer, u slučaju italijanskog sloma u Albaniji, moglo bi se ostvariti nastojanje Engleske da stvori koaliciju Grčke, Turske i Jugoslavije protiv Nemačke, koja bi predstavljala neposrednu opasnost za južni bok nemačkih armija čiji je razvoj prema SSSR-u bio u toku. U ovakvoj situaciji nije bilo drugog rešenja sem gospodarenja Balkanskim Poluostrvom. Rezultat rata na Balkanu bio je izbijanje Nemaca koncem maja 1941, na Egejsko More, dok su Englezi oslabljeni i nesposobni da se suprostave Nemcima u slučaju eksploatacije uspeha prema Egiptu i Srednjem Istoku.

Posle operacija na Balkanu, Hitler je bio u mogućnosti da primeni dve strategije:

— »Strategiju Sredozemlja i Orijenta«, pomoću koje bi kasnije mogao napasti SSSR jednovremeno iz Istočne Evrope, ba-

zena Crnog Mora i Azije, sa povoljnim uslovima za osvajanje Ukrajine i Kavkaza — značajnih ekonomskih oblasti, a koja bi apsorbovala samo jedan deo nemačkih snaga van evropsko-ruskog fronta, ali koja je zahtevala odgađanje ofanzive protiv SSSR-a za jednu godinu; ili

— »Rusku strategiju (frontalni napad na SSSR iz Istočne Evrope) po ranijoj zamisli, uz odricanje eksploatacije izvojeva-nih pobeda u zoni Sredozemlja.

Pri izboru između ove dve strategije Hitler se nije dvoumio. Za njega je postojala samo jedna strategiska zamisao: pobediti SSSR pre nego što isti bude znatno ojačao. Njegova odluka o napadu na SSSR bila je neopoziva. Smatrao je da je već i sam rat na Balkanu suviše odgodio početak nameravanog napada.

Ovako zanemarivanje Sredozemlja za račun Ruskog fronta, može se objasniti predviđanjem kratkotrajnog rata sa SSSR-om, posle koga bi došao obračun sa Engleskom. Stoga je početkom 1942 godine, kada je bilo jasno da je propao plan munjevitog rata u Rusiji, nemačko komandovanje donelo odluku da preduzme odlučnu akciju, na sredozemnom frontu, sa ciljem da se dokopa Egipta i Sueckog Kanala, a potom i Srednjeg Istoka. Ovom »aziskom rejdu« Romelovih snaga sledovala bi i projektovana letnja ofanziva nemačkih armija na jugu Rusije, prema Kavkazu, u cilju razvijanja uspeha prema Srednjem Istoku i Persiskom Zalivu.

Na osnovu ovakvog plana, Romelove snage preduzele su u proleće 1942, ofanzivu i odnele veliku pobedu nad engleskom Osmom armijom, čiji su se ostaci uspeli da zaustave tek pred El Alamejnom. I pored uspeha koji je prevazišao sva očekivanja, Romel ipak nije uspeo da uništi neprijateljske snage i da postigne cilj svoje ofanzive — Egipat i Suec. Nedostajala mu je blagovremena popuna u ljudstvu, tehnicima i materijalu da bi mogao produžiti i dovršiti svoj zadatak. Plan »aziskog rejda« propao je iz razloga što je pri njegovoj razradi zanemaren važan činilac — blagovremena popuna i snabdevanje snaga

nesigurnim komunikacijama Sredozemnog Mora. Romel je pravilno ocenio situaciju i predložio otpustni manevar radi skraćivanja komunikacija, ali se Hitler protivio svakom povlačenju. I tako je došao poraz kod El Alamejna.

Neposredno posle nemačkog poraza kod El Alamejna usledilo je početkom novembra 1942 iskrcavanje Anglo-Amerikanaca u Maroku i Alžiru. Cilj ove savezničke desantne operacije bio je: uništenje Italijana i Nemaca u Africi i preduzimanje napada sa afričkog na evropski kontinent radi stvaranja drugog fronta u Evropi. Ovim uspehom Saveznicima je pružena mogućnost napada na Evropu bilo preko Španije, bilo preko Italije, bilo preko Balkana. Nemačko komandovanje, zbog teške situacije na Istočnom frontu i zbog bojazni da u slučaju neuspeha u Africi ne bi moglo otuda izvući svoje snage, nije moglo preduzeti ozbiljnije protivmere.

Pri oceni nemačke strategije u Sredozemlju pored napred iznetog potrebno je imati u vidu da su Nemci, ratujući na dva ratišta — evropskom i afričkom, s pravom smatrali evropsko ratište kao glavno i da su zbog toga na njemu grupisali skoro sve svoje snage i sredstva.

U okviru osovinske strategije bila je izvršena podela zadataka — evropsko ratište Nemačkoj, a Sredozemlje — Italiji. Italijansko komandovanje, precenjajući svoje mogućnosti, smatralo je da može samo izvršiti sve zadatke u bazenu Sredozemlja. Rezultat ove italijanske strategijske megalomanije bilo je odbijanje ponuđene nemačke pomoći u leto 1940 za ovladavanje Egiptom i Suecom, kao i otpočinjanje rata na Balkanu — protiv Grčke, protivno volji i bez znanja Nemačke.

Najzad, u ovoj strategijskoj studiji nije istaknut značaj Balkanskog fronta kao spone između Sredozemlja i evropskog ratišta, koji je odigrao veoma značajnu ulogu prvo u zakašnjenju početka ratnih dejstava protiv SSSR-a, a potom u stalnom vezivanju i trošenju znatnog dela osovinskih snaga u toku celog rata.

V. K.

Kollb

Kapetan R. Gale: PLANINA I STRATEGIJA¹⁾

Pod utiskom strahovitog savremenog atomskog i klasičnog naoružanja mnogi vojni pisci zamišljaju eventualni svetski rat u vidu vazdušno-kopnenih ili vazdušno-pomorskih operacija velikog obima, koje bi jednog dana imale da zbrišu čitave predele, naselja i civilizaciju.

Međutim, kapetan Gale u svom članku iznosi mišljenje da upotreba atomskog eksploziva u vojne svrhe neće isključiti ostale oblike ratovanja; da pojava novog naoružanja ne dovodi u pitanje postojanje vojske, pa iz toga zaključuje da su »tradicionalni« ratovi još uvek mogući, što najbolje dokazuje rat u Koreji, Indokini i Markeziji.

Jedan od takvih »tradicionalnih« oblika ratovanja je i rat u planinama. Daleko od toga da iščezne, značaj mu se povećao u ratovima vodenim u početku ovoga veka. Za poslednjih pedeset godina operacije su sve češće izvođene na planinskom i visoko-planinskom zemljištu. Mora se konstatovati da ova pojava postoji i da se sve više ističe. U svima prilikama kada su protivnici na ovom terenu angažovali trupe specijalno obučene i opremljene, vođene starešinama intelektualno i tehnički pripremljenim za svoje zadatke, rezultati su redovno bili veći no što bi se to moglo očekivati od jačine angažovanih snaga. Zbog toga o planinama treba voditi računa, naročito danas kada se ratište proširuje zahvaljujući modernim sredstvima.

Iz ovoga pisac zaključuje da veliki i teško prohodni planinski masivi i šumske zone i danas imaju svoje mesto u strategiji, pod uslovom da se za operacije na ovom terenu upotrebe planinske trupe, dobro obučene i pogodne za dejstvo u okviru velikih jedinica, specijalno organizovanih.

Da bi ovo potkrepio, pisac se poziva na neke istoriske primere.

U cilju stvaranja strategiskog iznenađenja na italijanskom vojištu, Napoleon je u dva maha savladao Alpe.

Dok su se za vreme Prvog svetskog rata vojske iscrpljivale u ravnici, bez otsudnog rešenja, na planinskom zemljištu postignuti su značajni i skoro presudni rezultati (Kobarid-Kaporeto, Dobro Polje).

¹⁾ Montagne et Stratégie par le capitaine R. Gallais, Revue de Défense Nationale, novembar, 1951, Pariz.

16 septembar 1918 godine (proboj Solunskog fronta) objavio je skori pad dva germanska carstva. Presecanje retkih komunikacija u Makedoniji dovelo je do gusenja cele bugarske vojske.

Posle toga, zahvaljujući oklopnim jedinicama i vazduhoplovstvu, rat je i u ravnici postao manevarski i branilac je, prirodno, tražio potporu u šumskom i planinskom zemljištu, na kome je moderno naoružanje ipak manje efikasno. Iz tih razloga su i partizanska dejstva izvođena prvenstveno u planini (Jugoslavija, Koreja, Indokina).

1940 godine, kod Narvika mogao je biti postignut strategiski uspeh odbacivanjem Nemaca u Švedsku, da su sve savezničke trupe, koje su angažovane u toj operaciji, bile i dobre planinske trupe.

U 1943/44 godini, do iskrcavanja u Normandiji, saveznički front na planinskom zemljištu u Italiji i bespoštedna borba, koju je vodio Tito protiv okupatora, angažovali su više nemačkih snaga no famozni drugi front, koji su Rusi zahtevali već krajem 1941 god.

U Italiji je Keselring punih osamnaest meseci vodio jednu od najuspelijih manevarskih odbrana u vojnoj istoriji, koja je bila od izvanredne koristi po uskupne nemačke operacije u tom vremenu.

1940 godine utvrđeni Alpi dozvolili su Francuzima da sa svega šest divizija zadrže celokupnu italijansku vojsku.

Na osnovu svoje postavke o uticaju planinskog zemljišta na strategiju u savremenom ratu i iznekih primera pisac konstatuje:

1. — da je za svakog ko je imao prilike da vidi podzemne fabrike i skladišta u austriskom Tirolu, a poznate su mu mogućnosti naoružanja, eksploziva i savremenih mašina, jasno da planina može biti pretvorena u strahovit utvrđeni logor;

2. — da planina, branjena fanatičnim stanovništvom i fanatičnim trupama, sa izrađenim podzemnim prostorijama, posejana zaklonjenim oruđima i preprekama, sa potrebnim letilištima, predstavlja neosvojivo gnezdo za narod rešen da spasava svoju slobodu i svoj život iz kandži okupatora;

3. — da je u Evropi, prema napadaču sa Istoka, od kapitalnog i nesumnjivog značaja držanje Alpa, naročito ako se so-

lidno brani prostor između Danske i Dunava; tako isto držanje Karpata, koji razdvajaju satelite Sovjetskog Saveza, i držanje Balkana, koji štiti Srednji Istok, što važi i za planinska poluostrva Pirinejsko (Jberisko), Apeninsko i Balkansko;

4. — da će planina u budućnosti diktirati koje glavne strategiske odbranbene linije i utvrđene zone treba držati na evropskom ratištu.

Po Zominiju »planine predstavljaju ne-savladive prepreke, koje su uvek savladane«. Zato planinu treba umeti iskorištiti.

Prema mišljenju pisca, rat u planini može se uspešno voditi samo sa specijalnim planinskim trupama, pod rukovodstvom starešina i uz saradnju štabova, koji duboko poznaju planinu i imaju razvijen smisao za realne mogućnosti u planini; visoke planine pristupačne su samo onima koji umeju da im priđu.

Uspešna dejstva u planini zavise koliko od mogućnosti naoružanja, toliko isto i od kohezije velikih planinskih jedinica; zabluda je verovati da se u planini mogu uspešno boriti obične streljačke jedinice ojačane sa nekoliko grla tovarne stoke i manjim planinskim jedinicama, kaže pisac u svom članku. Da bi to potvrdio, on se poziva na iskustva iz prošlosti.

Italijani su 1915 godine branili vrlo širok front u planini i za to su upotrebili obične streljačke jedinice; rezultat je bio da su celi pukovi bili uništavani vatrom od nekoliko austriskih planinskih četa.

Francuska armija, pod utiskom uspomena na periodične smene jedinica, vršila u pozicionoj odbrani u Prvom svetskom ratu, želela je da sve svoje trupe osposobi za borbu na svakom zemljištu i zbog toga je malo uradila za svoje planinske jedinice. Ova je zabluda docnije skupo plaćena u Norveškoj i u Alpima.

Iz ovoga pisac zaključuje da, iako nije preporučljivo preterivati sa specijalizacijom, ipak u današnjem veku specijalizacije treba i planinskim jedinicama, kao što se to čini i sa drugim trupama, dati već u mirno doba odgovarajuću organizaciju, sastav, opremu, starešinski kadar, vežbanja i taktičku obuku.

Dok čovek strpljivo prikuplja iskustva u svakoj generaciji i dok vrste organizacija brzo zastaravaju, dotle naučni i tehnički progres stalno utiču na usavršavanje naoružanja, a planina svakim danom

nudi sve više uslova za primenu onih načina borbe, koji se zasnivaju na moćnosti savremenog naoružanja. Danas u planini imamo sve više artiljerije; bacači i bestrzajna oruđa nude nove mogućnosti; sve se češće srećemo sa tenkovima i automobilima na najneočekivanijim mestima. Najnoviji tehnički izumi primenjuju se u planini kao i u ravnici. Avijacija se upotrebljava za izvidanje, bombardovanje, ojačanje, snabdevanje i evakuaciju; na taj način ona je počela sve da uprošćava i možemo se nadati da će učiniti preokret u klasičnom ritmu vođenja operacije. Tovarna stoka i kamioni, saonice i traktori, helikopteri i avioni udruženi su u izvršenju dotura i u prenosu ojačanja unapred i u visinu.

Na kraju članka pisac smatra potrebnim da rasvetli neka pitanja, napominjući da se više od dva veka teoretičari planinskog ratovanja prepiru oko dobrih i loših strana, koje planinsko zemljište nudi napadaču i braniocu.

1. — Da li treba dozvoliti neprijatelju slobodan prolaz kroz planinu, s tim da se napadne na njenim izlazima i po mogućstvu odvojeno?

Napoleon je to uspešno izveo pred Mantovom, ali to nije pošlo za rukom Benedeku 1866 godine, kada su Prusi debušovali iz Sudetskog masiva, i pored nekih grešaka Moltkeovih potčinjenih.

2. — Treba li se braniti u samoj planini i u tom slučaju gde treba organizovati odbranu — ispred glavnog grebena, na njemu ili pozadi njega?

I tu su primeri sasvim različiti.

Po proboju Solunskog fronta na Dobrom Polju, uspeh je proširen ka dolini Vardara i bugarskoj granici, ali je zato austriska ofanziva na Kaporetu zaustavljena na poslednjim ograncima Trentina, pred ravnicom Lombardije, a 1940 godine italijanski napad je slomljen na francuskom utvrđenom položaju, organizovanom po dubini pozadi glavnog grebena Alpskog masiva.

1916 godine Rumuni nisu uspeli da spreče okupaciju Vlaške, u koju su Nemci upali čim su zauzeli jedan do dva debuša iz Karpata.

U Albaniji ni Italijani ni Grci, naizmenično napadači i branioci, nikako nisu uspeli da debušuju iz planine.

Kao zaključak po ovom pitanju, pisac konstatuje da, ustvari sve zavisi od okol-

nosti, od stepena organizacije zemljišta, naoružanja, komandovanja i ratnog iskustva, i da se način dejstva ne može propisati isključivo s obzirom na zemljište.

To je dokazao Keselring 1943-44 godine u Srednjoj Italiji. On se branio: na rekama (Gariljano, Sangro); na jakim tačkama (Majela-Meta, Monte Kasino i Monte Omijata); na padinama izloženim neprijatelju (Ornito); ispred grebena, na grebenu i pozadi grebena (između Florencije i Bolonje). Zadatak mu je bio da dobije u vremenu i da zadrži neprijatelja; dobio je osamnaest meseci.

Planina je prirodna prepreka. Njena važnost zavisi od dubine masiva, izraženosti reljefa, doba godine i od svoga položaja na vojištu. Pripremljena za odbranu, ona desetostruko dobija u vrednosti, pod uslovom da je na vreme predviđena i organizovana; fortifikacioni objekti, minska polja, rušenja i zaprečavanja u planini su često mnogo efikasniji no u ravnicima.

Vešt branilac stvorio je vrlo opasnu zonu za napadača. Naprotiv, ako napadač

uspe da otkrije nedostatke koji se neizbežno pojavljuju u svakom defanzivnom sistemu, i ako ume da iskoristi i najmanju grešku branioca, tada će mu planina pomoći da porazi branioca.

Na kraju članka pisac daje ovakav opšti zaključak:

— »Juče su sve planine Evrope, od Norveške do Kavkaza, planine Tunisa, Abisinije i Kirenajke, neki masivi Dalekog Istoka i Pacifika, bile poprište dugih i krvavih borbi. Danas se rat vodi u Maleziji, u planinama Koreje i Indokine. Postavlja se pitanje neće li iz sadašnje međunarodne zategnutosti sutra proizaći novi bojevi u planinama Alpa, Kavkaza, Balkana ili na visokim masivima Azije. Čovek se više ne ustručava od borbe u planini, gde se može boriti na svakom mestu. Prema tome, treba očekivati da će se u budućem sukobu naći nove forme za vođenje rata u planini. Strategijski razlozi izazivaće i u buduće ratovanje u planinama Evrope i na drugom mestu. Pobjeda još jednom može doći preko planine«.

R. P.

R. Pehović

Major Monžamon: BUDUĆNOST PLANINSKIH JEDINICA¹

Na prvi pogled izgleda da će u budućem ratu uloga planinskih jedinica biti beznačajna. Zašto se pentrati na vrhove planina i ulagati sve napore da se tu ostane, kada manevar trećom dimenzijom dozvoljava da se »preskoče« i najviši masivi? U eri reaktivnih aviona i reaktivnih bombi sporo napredovanje klasičnih planinskih jedinica, njihov ograničen rejon dejstva i slaba vatra, potvrđuju sumnju u njihovu budućnost. Ali, to samo tako izgleda.

U prošlom ratu koji je prvenstveno vođen oklopnim snagama i vazduhoplovstvom, kaže pisac, nije ostalo nezapaženo izvanredno dejstvo i planinskih jedinica. Naprimera, u Norveškoj, na Alpima juna 1940 kada je francuska »Alpiska armija dobila odbranbenu bitku« i sa njom su mračni dani juna 1940 »bili osvetljeni jednim zračkom slave«. U Italiji, za vreme ofanzive »Gariljano«, stvoren je planinski korpus čiji je zadatak bio: zauzeti masiv Petrelu i napasti neprijatelja sa vrhova

Aurincija. Na terenu na kome je bilo samo dve rdave staze operisalo je 35.000 ljudi i 7.000 mazgi, a zahvaljujući svojoj pokretljivosti i nemarnosti Nemaca, koji su bili ubeđeni da se velike snage ne mogu održati na Petreli, uspeh je bio potpun. Na Kavkazu su Nemci obilno koristili svoje planinske jedinice prilikom zauzimanja važnih vrhova ili tesnaca štiteći na taj način nastupanje ostalih jedinica kroz doline. Za vreme rata 1944-45 godine veliki deo Francuske armije vodio je boj na planinskom zemljištu ili, pak, pod takvim klimatskim uslovima da im je bila neophodna planinska oprema i obuka. I jedna i druga strana mnogo su polagale na to da jedna drugu nadvisi, tako da se iznad Šamonija odigrao sukob na visini od 3.600 m.

Nemačke planinske jedinice sa uspehom su korišćene u besputnim ruskim šumama i Pripjatskim Blatima, kao i po drugim teško prohodnim terenima. Jedinice na gusicinama, iako se vrlo dobro koriste van puteva, nisu podesne za brdsko-planinski teren. One su vrlo skupe, a upotreba im je ograničena.

¹) Commandant de Montjamont: »L'ave-fense Nationale, Juillet, 1947.

Moglo bi se reći da će napredovanje planinskih jedinica, ma kako bilo uspešno, uvek biti manje efikasno i daleko sporije no što je to slučaj sa vazdušnodesantnim jedinicama. To je tačno, ali se ne sme gubiti iz vida da se na planinskom zemljištu savršeno kombinuju vazdušni desanti sa operacijama na zemlji. Da bi planinske jedinice ispunile svoj zadatak, treba ih popuniti snažnim ljudstvom, regrutovanim iz planinskih krajeva, od vodiča i članova planinskih društava, a opremiti ih odgovarajućom opremom. Njihova taktička pokretljivost je velika, ali sa stepenom udaljevanja od baza snabdevanja zahteva sve veći broj mazgi ili nosača, naročito za nošenje municije. Zato je bolje imati manji broj oruđa sa većom količinom municije, no obratno, i da municija bude što više unificirana. Bacače 60 mm treba zameniti bacačem 80 mm.

Snabdevanje će biti olakšano i ubrzano ako se vrši iz vazduha, jer su karavani mazgi i nosači spori i vrlo osetljivi. Iako je u planinama nevreme vrlo česta pojava, ipak je snabdevanje vazdušnim putem moguće što je i prošli rat dokazao.

Žičana željeznica ostaje i dalje kao izvanredno sredstvo za dotur potreba što se potvrdilo i kod Nemaca na Kavkazu. Helikopter je takođe za život i rad planinskih jedinica postao neophodan. U džunglama Burme helikopter je dao izvrsne rezultate tako da se buduće planinske jedinice ne mogu ni zamisliti bez njega. Francuski helikopter »GE-3.000« može da preveze 4 putnika ili teret od 1.000 kg. Na taj način, on može premeštati, uz dovoljnu prevlast u vazduhu, lakša artiljerijska oruđa, hranu, municiju, održavati vezu i vršiti sanitetsku evakuaciju.

Sve dosada rečeno ne isključuje motorna prevozna sredstva, jer bi planinske jedinice, dobivši taktičku, izgubile svaku strategisku pokretljivost. One treba da budu transportovane kamionima pa čak i avionima, a ovo poslednje je vrlo lako, jer je oprema njenih jedinica vrlo bliska opremi vazdušnodesantnih jedinica.

Planinske jedinice razvijaju kod svoga ljudstva fizičke i moralne snage, disciplinu i kolektivni duh, inicijativu i veru u starešine. Planina najbolje može reći o kvalitetu armije i njenom naoružanju. Starešine i trupe naviknute da žive, da se bore i da savladaju sve tehničke teškoće, mogu se koristiti svuda i na svakom mestu.

Koliki se značaj danas pridaje u inostranim armijama sadejstvu planinskih i vazdušnodesantnih trupa, najbolje se vidi iz jesenjeg manevra u Austriji koji je pokazao svu bliskost i srodnost između planinskih i padobranskih jedinica ne samo po opremi, već i po nameni i obuci. Padobranci-smučari bacani su na glečere visoke 3.200 m, a sadejstvovale su im planinske jedinice. Snabdevanje je vršeno iz vazduha. Pisac kaže da je ovo verovatna slika budućeg rata u planini koju treba samo upotpuniti avionima sa smučkama i helikopterima. Dosadašnja iskustva govore da od tri planinska bataljona, jedan treba da bude vazdušnodesantni.

Celokupno dosadašnje izlaganje dovoljno je da opravda postojanje planinskih jedinica, ali isto tako jasno govori da male, izolovane jedinice, neće mnogo značiti, te je potrebno stvoriti korpus planinskih jedinica. On bi omogućio da se razvije čvrst i snažan kadar i duhovna veza kao kod oklopnih i vazdušnodesantnih jedinica. Pored toga, ovaj je korpus bio u rukama Vrhovne komande snažno sredstvo ne samo u planini, već i na svakom drugom zemljištu. S obzirom da je više od polovine francuskih granica planinskog karaktera, kaže pisac, to je sasvim normalno da dobar deo njene armije treba da bude dislociran po planinama i da se posveti studiji rata u planini. Pored toga, Francuska će na taj način biti u mogućnosti da stavi na raspoloženje OUN odlične planinske jedinice, a njihovo ostvarenje daleko je finansijski lakše no što je to slučaj sa oklopnim ili vazdušnodesantnim jedinicama.

R. Đ.

Majorski Radovan Đurašević

Pukovnik M. F. Brenen: PROBLEM RASPOREDA I OBEZBEĐENJA SKLADIŠTA U ARMISKOJ POZADINI

Upotreba raketnog i atomskog naoružanja, kao i dejstvo gerilaca i infiltriraca u savremenim ratovima, nameću i pozadinskoj službi posebne probleme. Jedan od tih problema, koji američki pukovnik

Brenen u svom članku¹⁾ tretira, jeste stresitost rasporeda pozadinskih skladišta

¹⁾ Colonel Mark F. Brennan: »Dispersion of Supply Installations in a Field Army«, Military Review, novembar, 1951.

i njihovo obezbeđenje od napada sa zemlje i iz vazduha.

Pisac odaje puno priznanje i hrabrosti i obući trupa, ali podvlači da su za konačnu pobjedu potrebni i rezervni delovi, i dobro odelo, i dobra hrana, benzin, municija, i sve ostalo što trupi daje služba pozadine. Ogromne su potrebe savremenih armija. Tako, naprimjer, jedna američka armija od tri korpusa sa ukupno devet streljačkih i tri oklopne divizione iziskuje dnevno 7.880 tona potreba svih vrsta od kojih najviše otpada na benzin i municiju.²⁾ Ako se zadatkom traži da se armija snabde potrebama za 15 dana, cifra će iznositi 118.200 tona. Istina je da će deo ovih potreba biti kod jedinica, ali će u svakom slučaju često biti potrebno da se na armiskoj bazi predvidi raspored i smeštaj za oko 100.000 tona borbenih potreba.

U toku prošlog rata za svaku vrstu potreba bilo je obrazovano samo po jedno skladište na armiskoj bazi. Armiska baza pak bila je relativno prikupljena i samo po potrebi obezbeđivana od napada iz vazduha i sa zemlje.

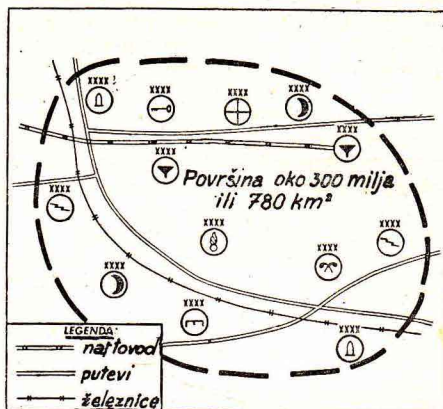
Očividno je, kaže pisac, da se ubuduće neće smeti tako raditi. Pre svega, prostorija za razmeštaj armiske baze mora biti mnogo veća; ona će zahvatiti raskrsnice ili čitave čvorove komunikacija svih vrsta, a za dotur pogonskog goriva imaće najčešće naftovode (vidi skicu 1). Sem toga, za sve vrste važnijih potreba biće neophodno da se obrazuju po dva ili više skladišta, kako se ne bi dogodilo da se jednom bombom unište sve potrebe dotične vrste. Na taj način, ukupna površina koju će zauzimati buduća armiska baza iznosiće oko 300 kv. milja ili 780 km², tj. u kvadratu imaće bližu 30 km, a raspored skladišta biće po skici 1.

Pisac detaljno analizira nekoliko mogućih rešenja za budućnost, pa izvlači sledeće zaključke:

1. — Ako bi se veće količine potreba odmah predale na rukovanje divizionima, bilo bi dobro utoliko što bi jedinice imale uz sebe veće količine svih potreba. Međutim, smeštaj, čuvanje i transport tako velikih količina borbenih i životnih potreba učinili bi da jedinice postanu tromе

²⁾ Amerikanci dele sve životne i borbene potrebe na pet kategorija: I — obroci hrane, II — odeća i obuća, III — benzin, IV — rezervni delovi i specijalna oprema i V — municija.

i nepogodne za izvođenje brzih i većih manevara.

Skica 1 — Armiska baza

2. — Ako bi se štabovima korpusa stavilo u dužnost više briga oko snabdevanja svojih divizionija nego dosada, to bi imalo sledeće prednosti: veći deo potreba bio bi bliže jedinica, pa prema tome snabdevanje bi bilo sigurnije; armiji bi se olakšalo, jer bi se količine potreba na njenoj bazi za toliko smanjile; sve potrebe, posmatrane u okviru cele armije, imale bi rastresitiji raspored, a korpusi bi postali samostalniji u odlučivanju i izvođenju operacija.

Nezgodne strane ovog rešenja bile bi: smanjenje taktičke elastičnosti korpusnih štabova; veće količine potreba, buduci biće frontu, bile bi više izložene neprijateljskim akcijama pri promeni situacije na bojištu; najzad, jasno je da korpusi ne mogu nikad biti u stanju da planiraju tako dalekosežne operacije kao što to mogu armije.

3. — Da bi se umanjio efekat napada iz vazduha, potrebno je da se skladišta što više razrede na dodeljenoj prostoriji za postavljanje armiske baze. Na ovaj način smanjuje se broj rentabilnih ciljeva koje bi neprijatelj mogao da napada iz vazduha. Nezgodne strane ovakvog rasporeda leže u otežanoj kontroli i umanjenoj efikasnosti službe snabdevanja; potrebno je

imati više transportnih sredstava i ljudstva, kao i gustu mrežu dobrih puteva.

4. — Rešenje da se sve potrebe stave u podzemne prostorije, sa gledišta bezbednosti od napada iz vazduha bilo bi najbolje, ali je ono neizvodljivo, jer je praktično nemoguće izraditi tako velike podzemne prostorije, bar ne za sve vrste potreba, i u vreme izvođenja operacija.

5. — Ako bi se armiji dodelilo manje potreba na rukovanje, s tim da joj se one brzo doturaju direktno iz pozadine čim za njima nastupi potreba, rešenje bi bilo pogodno, jer se armija ne bi opterećivala velikim brojem skladišta. Ali je nezgodna strana u tome što štab armije nema potrebnu slobodu u planiranju i odlučivanju kao što bi imao kada bi sva sredstva bila na njegovom raspoloženju. Sem toga, moguć prekid saobraćaja na pojedinim linijama ili nevreme mogu dovesti u pitanje izvođenje unapred planirane operacije.

Što se tiče upotrebe atomske bombe, treba imati u vidu, kaže pisac, da će ona uvek biti relativno skupa, te će se upotrebljavati samo protiv rentabilnih ciljeva. Zato raspored skladišta mora biti takav da se pogotkom u jedno skladište ne izazove požar i ostalih. Vrste potreba ne smeju se nikad držati samo na jednom mestu, jer bi se jednim pogotkom mogla lišiti cela jedinica te vrste potreba.

Na pitanje koji su to rentabilni ciljevi za neprijatelja pisac kaže da su to ona skladišta koja sadrže takvu vrstu opreme ili municije koja je od naročite potrebe za pretstojeću operaciju, kao: dirigovana zrna, mostovi materijal (ako pretstoji prelaz reka), sredstva veze, ili ona sredstva koja zahtevaju mnogo vremena da se zamene, itd. Zato, u svakom slučaju, sve ovako važne vrste potreba treba deliti i postavljati u dva ili više skladišta.

Posle svega izloženog pisac postavlja sledeća tri pitanja:

— koliko sme biti najmanje rastojanje između skladišta, pa da jednom atomskom bombom ne bude uništeno više od jednog skladišta;

— da li se potrebna rastresitost skladišta može obezbediti u sadašnjoj armiji a da se ne povećava brojna jačina pozadinskih jedinica; i

— kako će se novi raspored potreba odraziti na planiranje i izvođenje budućih operacija?

To su, kako kaže pisac, pitanja koja imaju da rešavaju kroz teoriju i praksu organi pozadine i tehničkih službi.

Po pitanju najmanjeg rastojanja između skladišta, pisac uzima pretpostavku da je efikasno dejstvo atomske bombe u poluprečniku od 1,5 milje (2,4 km). Da bi se izbegla mogućnost da se jednom eksplozijom uništi više skladišta, potrebno je da najmanje rastojanje između skladišta bude 3 milje, ili kada se doda još jedna milja radi veće sigurnosti, 4 milje (6,4 km). Jasno je da će se ovo rastojanje menjati u zavisnosti od efikasnosti neprijateljskih bombi i ispresecanosti terena.

Što se tiče deljenja potreba u dva ili više skladišta, treba se rukovoditi važnošću potreba u datoj situaciji, dok municiju, benzin i hranu treba uvek deliti u više skladišta. Po pitanju jačine pozadinskih jedinica da bi se skladište moglo deliti, pisac smatra da je deljenje moguće bez ikakvog pojačavanja, samo će, razume se, efekat rada svakog skladišta biti utoliko slabiji, ali će imati i srazmerno manje količine potreba na rukovanje.

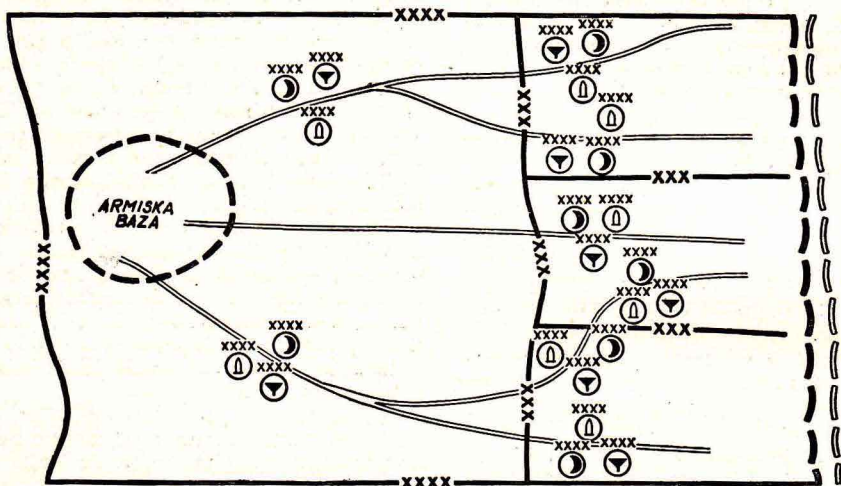
Na poslednje pitanje — kako će se novi raspored potreba odraziti na planiranje i izvođenje operacija, pisac kratko odgovara: povećanjem napora. Samim tim što se mora povećati prostorija za raspored većeg broja skladišta armijske baze da bi se udovoljilo prednjim uslovima, potrebno je imati gušću mrežu dobrih puteva, više transportnih sredstava, što će sve izazvati i veći napor pozadinskih organa. Pored toga, veći broj skladišta zahtevaće primenu obimnijih mera maskiranja, kao i izradu lažnih objekata u cilju obmanjivanja neprijatelja.

Za vreme Drugog svetskog rata, kaže pisac, bila je opšta praksa da se za snabdevanje svakog korpusa obrazuje posebna grupa skladišta životnih potreba, benzina i municije. Ako je korpus zauzimao širi front, događalo se da je bilo potrebno da se formira više od jedne grupe skladišta. Obično se u ovakvim slučajevima dešavalo da je bilo po 2 odeljka na svaki korpus i to za snabdevanje hranom i benzinom jedan i za municiju drugi. Na taj način, ostajali su isti broj tona borbenih potreba i isto ljudstvo, a samo se povećao broj skladišta, odnosno odeljaka.

Za budućnost pisac predviđa da će ovo biti normalan slučaj. Na skici 2 on pokazuje celokupan raspored borbenih potreba sa kojima neposredno rukuje armija.

Tu vidimo armisku bazu i po jedan istureni armiski odeljak prema desnom i levom krilu fronta sa skladištima samo osnovnih potreba: municije, benzina i hrane. Blíže frontu, u zoni svakog korpusa, pokazano je po dve grupe ovih skladišta. Ali ovo ne znači da je sada više životnih

mna i za odbranu svojih objekata. Za ojačanje treba planom predvideti i upotrebu svih ostalih jedinica koje se budu nalazile u armiskoj pozadini. U slučaju veće gerilske aktivnosti, može biti korisnije da se skladišta grupišu bez obzira što bi tako predstavljala rentabilniji cilj

Skica 2 — Raspored skladišta armije budućnosti

i borbenih potreba istureno napred i predata korpusima, već je samo povećan broj isturenih armiskih odeljaka i time postignuta veća rastresitost skladišta.

Što se tiče pitanja odbrane skladišta od napada sa zemlje, iskustvo je pokazalo da svaka pozadinska jedinica mora biti spre-

ma za napade iz vazduha. Jer je verovatno, kaže pisac, da u takvom slučaju ni neprijatelj neće upotrebiti atomske bombe u onim rejonima gde su jako aktivirana dejstva njegovih gerilaca.

Penicil

M. P.

Generalmajor Viljem A. Midlsvart: IZRADA MOBILIZACISKOG PLANA INTENDANTSKE SLUŽBE

Američki generalmajor Viljem Midlsvart¹, sada u štabu snaga SAD u Evropi, pored drugih štabnih dužnosti zauzimao je pre dolaska u Evropu položaj zamenika načelnika Intendantske uprave i ujedno direktora njenog odeljenja za planiranje. Zato u ovom članku sa puno kom-

petencije obrađuje problem intendantskog mobilizacijskog plana. Razmišljanja pisca, naravno, baziraju na organizacijsko-formacijskoj strukturi komandovanja oružanih snaga SAD i prilagođena su američkim prilikama i shvatanjima. Članak je interesantan i u pogledu upoznavanja nadležnosti i delokruga intendantske službe u SAD. Izlažući važnost blagovremenog ratnog planiranja, a da bi se izbegla razočarenja koja su pratila SAD u početku prošlog rata, pisac je mišljenja da u

¹ The Preparation of a Technical Service Mobilization Plan by Major General William A. Middleswart, Military Review, novembar, 1951.

mirno doba ovo planiranje treba razviti u duhu sledećih postavki:

1. — izraditi ratni plan za vođenje ratnih operacija, tj. šta treba da se uradi kada otpočne rat (projekat početnog operacijskog plana);

2. — izraditi mobilizacijski plan u cilju ostvarenja ratnog plana, odnosno početnog operacijskog plana, stavljajući na raspoloženje potrebno ljudstvo i sredstva;

3. — izraditi i sprovesti programe mirnodopskog razvoja i delovanja armije u cilju ostvarenja mobilizacijskog ratnog plana.

Pri ovom planiranju pisac preporučuje sledeći postupak i nadležnost:

Izrada ratnog plana spada u nadležnost Odbora načelnika štabova oružanih snaga. Plan se zasniva na jednoj logičnoj pretpostavci za početak rata. Ratni plan pretstavlja rezime kada, gde i kako treba da budu upotrebljene oružane snage, a prema proceni nacionalne ekonomske snage, političke situacije i verovatne prirode budućeg rata.

Na osnovu i u okviru ratnog plana Odbor načelnika štabova izrađuje mobilizacijski plan iz koga proizilaze mobilizacijski planovi vojske, mornarice i vazduhoplovstva. U tom cilju Odbor načelnika štabova izdaje odgovarajuću direktivu.

Štab kopnene vojske u okviru postavki dobivenih iz Odbora načelnika štabova oružanih snaga izrađuje Izvodni nacrt ratnog plana, a iz toga nacrt svog operacijskog plana u čijem okviru treba da se razvije mobilizacijski plan vojske. Ovako izrađeni plan služi kao osnova za razradu mobilizacijskog plana svih rukovodećih organa vojske, podrazumevajući tu i uprave službi. Mobilizacijski plan kopnene vojske ne daje samo osnovu za planiranje mobilizacije dotične službe, već predviđa i mobilizaciju i obuku svih jedinica potrebnih za ostvarenje ratnog plana uključujući i planiranje odbrane unutrašnjosti države.

Pisac zatim izlaže šta bi trebalo da sadrži mobilizacijski plan službi, a posebno intendantske službe, a što proizilazi iz širokog delokruga Intendantske uprave koja obuhvata: hranu, odeću, perionice, kupatila, postupak sa poginulima i umrlima. Izvesne od ovih poslova Intendantska uprava vojske obavlja i za vazduhoplovstvo, odnosno mornaricu. U Intendantskoj upravi razradu mobilizacijskog plana vrši odeljenje za planiranje.

Utvrđujući veličinu skladišnog prostora, u cilju omogućenja razvoja armije po fazama predviđenim mobilizacijskim planom, treba voditi računa da veličina toga prostora ne samo odgovara količinama materijala, već da isti bude i geografski tako raspoređen da bi bio podesan za podršku kako jedinica u zemlji, tako i onih u prekomorskim oblastima. Skladišta treba da budu raspoređena da se omogući lako transportovanje potreba, a pre svega transportovanje željeznicama. Najpodesnija su mesta na željezničkim čvorovima. Tu, međutim, nije dovoljno da se vrši proračun samo za skladišni prostor intendantske službe, već i svih ostalih službi koje čuvaju svoje potrebe u opštim skladištima.

Intendantski mobilizacijski plan, kao i mobilizacijski planovi ostalih službi, poseban je dokument, a kada ga odobri Ministarstvo kopnene vojske pretstavlja sastavni deo mobilizacijskog plana vojske. Kao takav on je osnova za razradu mobilizacijskih planova potčinjenih jedinica i ustanova vojske.

Intendantski mobilizacijski plan treba da bude oformljen na ovaj način: nekoliko uvodnih stanica treba da daju opšte postavke plana u pogledu cilja, osnove i pretpostavki o intendantskom mobilizacijskom planiranju. U ovom odeljku utvrđeni su izvori za snabdevanje, kao i razvoj neposredno potčinjenih intendantskih ustanova. Nadalje se iznose uputstva za izradu mobilizacijskog plana potčinjenih jedinica i ustanova i za pomoć u pogledu mobilizacijskog razvoja. Ostali deo plana sastoji se iz serije priloga:

— **Personalni prilog** sadrži uputstva za popunu jedinica i ustanova ljudstvom (vojnog i građanskog reda) koje će omogućiti razvoj i funkcionisanje intendantskih jedinica i ustanova. Drugim rečima, ovaj prilog određuje koliko će ljudstva biti stavljeno na raspoloženje svakoj intendantskoj jedinici, odnosno ustanovi da bi mogla izvršiti postavljene joj zadatke.

— **Obaveštajni prilog** formuliše zadatke intendantske obaveštajne službe.

— **Nastavni prilog** sadrži dovoljno podataka za neposredno potčinjene intendantske ustanove i komandante operativnih jedinica i armijskih oblasti u pogledu intendantske obuke pojedinaca i celih jedinica.

— **Pozadinski prilog** sastoji se iz planova: snabdevanja, nabavke, skladišta službi i istraživanja i razvoja. (Plan snab-

devanja kazuje svakom upravniku skladišta detaljne mobilizacijske zadatke, a plan skladišne službe koliko je prostora planirano za svako skladište, itd.).

— **Finansiski prilog** ukazuje na budžetska sredstva koja su obezbeđena za slučaj mobilizacije.

Kao što se iz prednjega vidi, četiri prva priloga odgovaraju osnovnim generalštabnim granama.

Pisac ovako definiše krajnje ciljeve mobilizacijskog planiranja službi: organizacija, nastava, oprema i razvoj jedinica — službi u cilju podrške snaga predviđenih za ispunjenje zadataka vojske; i opredeljenje podataka potrebnih za proračun mobilizacijskih potreba u određenim zonama odgovarajućih službi, odnosno njihovih ustanova.

Iz ovih podataka, naprimer, jedan upravnik skladišta saznaje svoj mobilizacijski zadatak, koliko ljudstva i skladišnog prostora treba da obezbedi bilo u postojećim prostorijama, bilo novom gradnjom. Na osnovu tih podataka skladište razrađuje svoj mobilizacijski plan iz koga će upravnik saznati postupak na slučaju mobilizacije, kao i kako će se izvršiti dodeljeni zadatak. On će u detaljima sadržati odredbe: o popunji ljudstvom, obezbeđenju skladišnog prostora, obezbeđenju odgovarajućih količina materijala za mobilizacijske potrebe, o merama osiguranja i tsl.

Mobilizacijski plan, sem toga, daje potrebne podatke i uputstva komandantima viših jedinica kako treba postupiti sa intendantskim jedinicama i ustanovama raspoređenim u njihovim rejonima.

Jedan od najvažnijih delova mobilizacijskog planiranja jeste izrada pregleda mobilizacijskog razvoja jedinica dotične službe koje će biti potrebne za opsluživanje borbenih snaga za izvršenje njihovih zadataka.

Direktivni mobilizacijski plan kopnene vojske sadrži potrebne podatke o jačini aktivne armije na dan mobilizacije, bilo da je to jačina armije na dan dostavljanja direktive ili »X« vremena docnije kada će, pod pretpostavkom, uslediti mobilizacija.

Dalja direktiva obuhvata narastanje armije u toku mobilizacije po mesecima ili tromesečjima pokazujući po ovim periodima jačinu borbenih snaga, situaciju naftovoda, snage upotrebljene u unutrašnjosti i jačinu snaga svih službi. Ova direktiva daje, sem toga, podatke o broju, tipu i razvoju velikih jedinica, kao i podatke o broju ljudstva na pojedinim voji-

štima i u pojedinim pretpostavljenim operacijskim fazama. Manje detaljisane podatke direktiva će dati o jačini jedinica mornarice i vazduhoplovstva.

Koju jačinu trupa može da opslužuje svaka intendantska jedinica izneto je u formacijskom pregledu dotične jedinice. Tako se, naprimer, iznosi sa koliko tona materijala dotična jedinica može da rukuje, koju količinu hleba može da ispeče u određenom periodu i tsl. To je jedna činjenica koja opredeljuje broj intendantskih jedinica, a druge su: širina rasporeda jedinica, klimatske i zemljišne prilike, kao i karakter operacija. Rezultat toga proračuna ogledaće se u listi intendantskih jedinica koje treba formirati.

Ostaje da se odluči kako će se intendantske jedinice izvežbati, čemu će kao osnova služiti smeštajni prostor dodeljen iz Pozadinske uprave generalštaba (G-4). Programom nastave treba predvideti: osnovnu obuku u nastavnim dopunskim centrima, specijalizaciju u školama i, najzad, praktičnu primenjenu obuku dotične specijalnosti. Programom će se predvideti vežbanje za vojsku, a za mornaricu i vazduhoplovstvo u grani snabdevanja hranom, odećom, obućom i opravi pisanih mašina. Najveći deo intendantske obuke obavlja se u intendantskom centru u foru Li (savezna država Virdžinija).

Pri izradi intendantskog mobilizacijskog plana važna je bliska saradnja između intendantske službe i ostalih službi, Generalštaba, mornarice i vazduhoplovstva. Ova saradnja ogleda se u sledećem:

— Generalštab vrši opšte rukovodstvo, potvrđuje ispravnost intendantskih pretpostavki, odobrava traženja trupnih baza i skladišta;

— vazduhoplovstvo stavlja na raspoloženje podatke o jačini trupa i njihovoj lokaciji po fazama;

— inženjeriji se saopštavaju traženja za mobilizacijske novogradnje;

— mornarica stavlja na raspoloženje podatke o jačini trupa i lokaciji u obalnim mestima prekomorskih zemalja po fazama;

— načelnik Sanitetske uprave stavlja na raspoloženje veterinarsko osoblje;

— Saobraćajna uprava daje mišljenje o podesnim pristaništima i o mogućnosti železničkog transporta;

— sve administrativne i tehničke službe daju podatke o potrebnom ljudstvu i prostoru za opšta skladišta.

Sem navedenog u pogledu koordinacije unutrašnje službe, mobilizacijski plan treba da predvidi i koordinaciju aktivnosti u pogledu spoljne službe, kao na primer:

— snabdevanje tehničkim uređajima za praonice i suve čistionice koje inače spadaju u nadležnost inženjerije, i u koja ih pristanista, logore, centre treba dostaviti;

— remontovanje stoke za potrebe operativnih armija i obuku stoke, vozara i konjovodaca;

— obezbeđenje ljudstvom ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva;

— davanje komandama armija uputstva i saveta za spremanje hrane;

— sahranu poginulih i evakuaciju ranjenih kod sva tri vida oružanih snaga i registraciju grobova.

Intendantska uprava je odgovorna za upravljanje sistemom opštih skladišta kopnene vojske. Načelnik Intendantske uprave prikuplja podatke od ostalih službi koliko će im prostora biti potrebno u opštim skladištima. On ih zatim objedinjava i podnosi Pozadinskoj upravi (G-4) Generalštaba na odobrenje, a potom ih objavljuje u intendantskom mobilizacijskom planu. Ako se pokaže da takvo skladište nije dovoljno za snabdevanje trupa dotičnog rejona, on onda predlaže Pozadinskoj upravi formiranje novih skladišta. Koordinaciona akcija je potrebna i u pogledu popune opštih skladišta ljudstvom. Ostale službe podnose Intendantskoj upravi svoje zahteve, da bi ona predvidela potrebna budžetska sredstva. Kao što se vidi, u SAD važno mesto zauzimaju opšta skladišta u kojima su koncentrisane potrebe više službi.

Planiranje nabavki takođe je zasnovano na mobilizacijskom planu kopnene vojske. Ono sadrži osnove, smernice i principe kojima treba da se upravljaju intendanti da bi odgovorili postavljenim zadacima. Za podmirenje mobilizacijskih potreba plan nabavki predviđa razvoj čitavog sistema (mrežu) vojno-nabavljčkih ustanova. Ova organizacija predviđa: centralne nabavljčke urede, odgovorne za intendantske nabavke; operativne nabavljčke agencije za upravljanje obavezama na osnovu ugovora koje su sklopili uredi i inspekcione biroe.

Nabavka artikala hrane za vojsku, vazduhoplovstvo i mornaricu za vreme mobilizacije produžava se posredstvom sistema intendantskih pijačnih centara kao i u mirno doba.

Plan snabdevanja usko je povezan sa planom nabavki i razvojem skladišne mreže. Svako postojeće skladište i svako skladište koje će se formirati na oglas mobilizacije treba da ima svoju tačno određenu ulogu. Zadatak intendantskog skladišta obično obuhvata: prijem, uskladištavanje, otpremu i održavanje materijala; klasifikaciju vraćenog materijala; proizvodnju izvesnih potreba; administraciju sredstava obuhvaćenih na osnovu principa zajma i najma; uskladištavanje strategiskih intendantskih rezervi i tsl.

Intendantska obaveštajna služba obuhvata tehničku intendantsku obaveštajnu službu i mere protiv subverzivne delatnosti u zemlji i na vojištima.

Istraživanje na polju intendantske službe i njenog razvoja ne treba da bude ograničeno samo na sva tri vida oružanih snaga, već treba da se prostire i na polje civilne industrije i naučne radnike.

Da bi se video široki delokrug intendantske službe u SAD, pisac daje podatke o mreži **intendantskih ustanova**. Postoji 10 opštih i 7 intendantskih skladišta kroz koja struji 70.000 artikala koji spadaju u nadležnost intendantske službe.

Nabavke se vrše putem: 11 intendantskih pijačnih centara sa upravom u Čikagu, 7 nabavnih agencija i 6 ureda pijačnih nabavnih centara. Najveća koncentracija pijačnih nabavnih ustanova je izvršena u Njujorku, Čikagu, Ouklendu, Atlanti, Filadelfiji i u Bostonu, gde se vrši nabavka artikala hrane nepodložne kvaru, odeće i opreme.

Pisac zaključuje članak konstatacijama da **mobilizacijski plan Odbora načelnika štabova oružanih snaga i mobilizacijski plan kopnene vojske** služe kao osnova za razradu intendantskog mobilizacijskog plana, čija razrada zahteva brižljivu koordinaciju ne samo unutar intendantske službe, već i sa Generalštabom, ostalim službama, vazduhoplovstvom, mornaricom, komandama armiskih oblasti i komandama operativnih armija: **Intendantski mobilizacijski plan** služi kao osnova za izradu mobilizacijskih planova potčinjenih intendantskih organa; on daje intendantske mobilizacijske smernice Generalštabu, vazduhoplovstvu, mornarici, operativnim armijama i armiskim oblastima; i, konačno, predstavlja nastojanje intendantske službe da gledajući u budućnost reši intendantske mobilizacijske probleme pre no što oni stvarno iskrnsnu.

Kolb

V. K.

Potpukovnik V. R. Šenahan: ODREĐIVANJE ČASA »Č« ZA POČETAK NAPADA

Određivanje časa početka napada pretstavlja vrlo važan deo komandantove odluke, koji treba uvek da bude rezultat svestrane procene situacije. Američki potpukovnik Šenahan, tretirajući ovo pitanje¹⁾, kaže kako su nemački generali izjavili posle rata da su uvek znali kada će Amerikanci otpočeti napad, pošto je kod njih jedno vreme bila ustaljena praksa da napad počinju samo u zoru. Međutim, jedan nedavno uhvaćeni kineski bilten u Koreji javlja da Amerikanci, zbog sadejstva avijacije, artiljerije i tenkova sa pešadijom, obično otpočinju svoj napad između 8.00 i 9.00 časova.

Koliko je štetno uvođenje ma kakvog recepta u borbene postupke, jasno je samo po sebi, kaže pisac. Od svih pitanja na koja u proceni situacije treba dati odgovor (ko, šta, kada, gde, kako i zašto), najveću pažnju treba obratiti na pitanje: **kada, gde i kako?** Radi toga, potrebno je izvršiti detaljnu analizu dobivenog zadatka, zemljišta i vremena; zatim, neprijateljskog rasporeda i mogućnosti u vezi sa sopstvenim rasporedom i mogućnostima. Tako, naprimer, ako se radi o napadu na tačno određeni i solidno utvrđeni neprijateljski položaj, neće biti ni poredak ni vreme početka napada isti kao u slučaju kada je položaj na brzu ruku posjednut i organizovan. Pri određivanju časa početka napada mora se voditi računa, između ostalog, o potrebnom vremenu za izviđanje, kao i o potrebi i dužini trajanja vazduhoplovne i artiljerijske pripreme napada ako su predviđene.

Svitanje igra vrlo važnu ulogu pri određivanju časa početka napada. Pisac deli svitanje u tri perioda:

— **astronomsko svitanje**, koje odgovara našem vremenu, otprilike, predzoru; sunce je od 18° — 12° ispod horizonta, vidi šemu 1;

nautičko svitanje, koje otpočinje kada se sunce primakne horizontu pod uglom 12° i traje dok se ne »digne« do 6° ; i

— **građansko svitanje**, od 6° — 0° , tj. dok se sunce ne pojavi na horizontu.

Uveče imamo obrnut slučaj — smrkavanje, kao što se vidi na šemi 1 sa leve

strane²⁾. Putem radija trupama se objavljuje pored tačnog vremena i dužina perioda svitanja.

Ovaj način podele vremena, kaže pisac, precizan je, te se izbegavaju nejasnosti i neodređenost ranijih naziva: »prvo svitanje«, »zora«, »rano jutro«, itd.

Raspoloživa tehnička sredstva utiču takođe na određivanje časa početka napada. Ako se ima nadmoćnost u avijaciji, artiljeriji i tenkovima, onda se, načelno, može odlučiti za napad po danu gde će ta nadmoćnost doći do većeg izražaja. I obratno, kada se ne raspolože nadmoćnošću u tehnicima, treba koristiti noć i dnevnu slabu vidljivost (magla, nevreme, itd). Međutim, često se preporučuje napad noću i pri nadmoćnosti u tehnicima, što sve zavisi od ostalih konkretnih uslova.

Mogućnosti neprijatelja i njegove verovatne namere mogu često presudno da utiču na određivanje časa početka napada. Ako neprijatelju treba da pristignu pojačanja ili da dobije vreme za utvrđivanje, prirodno je da treba žuriti sa početkom napada. Naprotiv, ako je isplaniran napad sa obuhvatom ili obilaskom neprijatelja, onda se mora čekati dok se ovakav manevar ne izvrši, bez obzira što i neprijatelj dobija u vremenu.

Početak napada u rano jutro ima više prednosti: celu noć za pripreme, a minimalno vidno vreme koje neprijatelj može da koristi za osmatranje; za izvođenje napada ostaje ceo dan na raspoloženju. Od

²⁾ Poznato je da je zemlji potrebno 24 časa da se jedared okrene oko svoje osovine, tj. za 1 čas sunce »pređe« ugao od 15 stepeni, što znači da je za 1 stepen potrebno 4 minuta. Prema tome, svaki period vremena od 6 stepeni, po šemi 1, iznosio bi $6 \times 4 = 24$ minuta. To dalje znači da bi astronomsko svitanje trajalo u vremenskom razmaku između 72 do 48 minuta, nautičko od 48 — 24 minuta i građansko od 24 minuta pa do pojave sunca na horizontu. Međutim, na dužinu ovog vremena utiču još i geografska širina i doba godine. Tako naprimer, za severnu geografsku širinu od 40° nautičko vreme varira od 32 minuta (pri jesenjoj i prolećnoj ravnodnevici) do 42 minuta (u letnjem solstiju) kada je najduži dan u godini, itd.

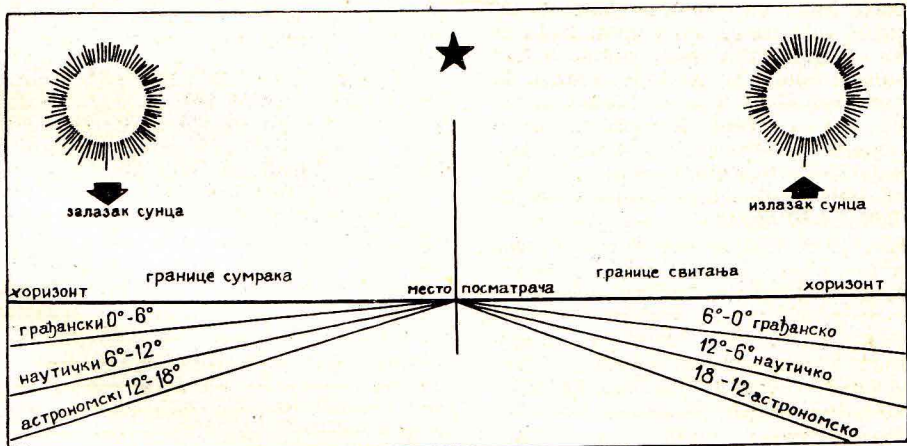
¹⁾ Lieutenant Colonel William R. Shanahan: H-Hour to be announced, Military Review, oktobar 1951.

rđavih strana, najveća je teškoća da se početak napada održi u tajnosti.

Napad u toku dana preduzima se obično onda kada organizacija neprijateljskog položaja zahteva aviopripremu i artiljerisku pripremu od nekoliko časova ko-

uspevali i onda kada su dnevni bili odbijeni.

Pisac naročito detaljno analizira mogućnosti i dobre i rđave strane noćnih napada, koje deli u dve grupe: rane — s večeri, i docne — posle ponoći. Veštačkim

Šema 1 — Svitanje i smrkavanje

je se moraju izvoditi po danu. Najveća teškoća ovakvog napada leži u tome što su trupe za sve vreme izložene neprijateljskoj vatri. Ali, dužom artpripremom i ova se nezgoda umanjuje. U svakom slučaju, pri određivanju napada danju treba voditi računa da za izvođenje napada ostane što više vremena do pada mraka.

Noćni napad obično se preduzima u cilju dovršenja dnevnog napada ili eksploatacije dnevnog uspeha, pri čemu se vrši stalan pritisak na neprijatelja; ili se vrši sa ciljem da se zauzmu izvesne važne tačke radi lakšeg izvođenja dnevnog napada, ili da se izbegnu teški gubici, ili da se postigne potpuno iznenađenje. Iskustvo pokazuje da su noćni napadi često

osvetljavanjem ili infracrvenim zracima mogu se dobrim delom otkloniti sve slabe strane noćnih napada.

Pisac dalje daje tri kratke pretpostavke za koje donosi, kroz brzu procenu situacije, odluku za početak napada u 5.00, 10.00 i 6.00 časova, dokazujući da izabrani časovi zaista najbolje odgovaraju datim uslovima u konkretnim situacijama.

Na kraju, pisac oštro osuđuje svaku krutost i šablon u određivanju časa za početak napada i traži od starešina mnogo više unošenja u stvarnu situaciju i donošenje realnih odluka koje najbolje odgovaraju konkretnim uslovima u danom slučaju.

Perić M. P.

PROBLEMI NAORUŽANJA SAVREMENIH AVIONA

Pregledom najnovijih stranih vojnih časopisa i literature vidi se da je problem uspešne borbe sa vazduhoplovima savremenih brzina još uvek predmet vrlo žive diskusije i istraživačke delatnosti u svim zemljama sveta. Ovaj problem pojavljuje se u traženju efikasnog oružja PAO sa zemlje, kao i odgovarajućeg naoružanja

samih vazduhoplova za borbu u vazduhu.

Praktična iskustva iz rata u Koreji u vezi sa opitima na poligonima omogućavaju da se provere u izvesnoj meri razna teoretska razmatranja i da se dođe do korisnih zaključaka.

Potpukovnik Pjer Galoa u svom članku »Generalštabovi razbijaju glave oko novih

oruđa uslovljenih povećavanjem brzine avionica¹⁾ iznosi svoja gledišta po ovom pitanju, polazeći od iskustava sa korejskog bojišta, gde je jedan pobednik u 15 vazdušnih borbi u Koreji izjavio da bi svojih 6 komada 12,7 mm mitraljeza za njegove »Sabre« rado promenio za 4 topa 20 mm, jer smatra da bi sa 1—2 pogotka kalibra 20 mm postigao daleko bolje rezultate nego sa 15 punih pogodaka iz mitraljeza 12,7 mm. On dalje kaže da ruski »MIG-15« raspolaze jednim topom 37 mm i sa dva od 20 (ili 23 mm) te da će njihove »Super-tvrđave B-29« biti laki plen ruskih lovaca.

Slično misli i čuveni američki lovac iz Koreje kapetan Hinton, koji kaže: »Morao sam ispaliti 1.400 metaka da bih likvidirao jedan »MIG« i dalje: »Mi smatramo da smo dobro prošli ako prosečno u 4 vazdušne borbe nemamo više od jednog sopstvenog gubitka, ali kakav bi bio odnos ako bi naš »North American F-86 — Sabre« imao jače naoružanje?«

Na osnovu analize ovih i drugih iskustava i opita, pisac postavlja pitanje: da li uvođenje većih kalibara u vazduhoplovno naoružanje, ma da manji kalibri imaju veću brzinu gađanja, predstavlja rešenje ovog problema? Međutim, problem je mnogo komplikovaniji! Do prvih borbi u Koreji između lovačkih aviona na mlazni pogon, mogla se samo pretpostaviti kama da oceni njihova međusobna borbeno vrednost. Izgleda da su stvarne borbene osobine i vrednosti »Sabre-a« i »Mig-a« dosta slične, ma da »MIG« ima izvesnu prednost na većim visinama, a »Sabre« u ukupnoj dužini leta. Budući da je i kvalitet avijatičara u izvesnoj meri izjednačen, to se bitna razlika između njih pokazuje u naoružanju. »MIG-15« gađa sa po 10—15 granata 37 i 20 mm (23 mm) u sekundi, a »Sabre« sa po 20 metaka iz svojih šest 12,7 mm mitraljeza, stim što »Sabre« ima daleko bolje uslove za precizno nišanje nego »MIG«.

Zato se postavlja pitanje: da li pobjeda ili poraz u savremenim vazdušnim borbama velikih brzina više zavisi od kalibra ili od tačnosti pogađanja. Odgovor na ovo pitanje još nije dala praksa.

Krajem 1944 godine gubici između savezničkih i nemačkih lovaca bili su, pri-

bližno, u odnosu 1 prema 1. Ali, dolaskom mlaznog »Messerschmitta« Me-262 sa novim topom 30 mm i raketama kao i automatskom nišanskom spravom, ovaj odnos okrenuo se početkom 1945 godine u korist Nemaca i popeo se do 7 prema 1. A danas? Čitav stručni svet slaže se da je razvoj oružja daleko izostao iza razvoja vazduhoplovne, motorne, elektronske i radio-tehnike.

Klasična iskustva borbi u vazduhu oborena su današnjim brzinama. Sem toga, današnji lovci i bombarderi daleko su manje povredivi od njihovih prethodnika. Dosadašnja ispitivanja dejstva zrna vršena su na starim avionima iz Drugog svetskog rata (Spitfire, »Leteće tvrđave«, »Mustang«, »Marauder« i dr.) sa brzinama jedva 600 km/čas, pa se došlo do zaključka da je za onesposobljavanje jednog bombardera potrebno 20 pogodaka razornim granatama kalibra 20 mm (25 gr. eksploziva), ili 7 pogodaka razornom granatom 30 mm (90 gr. eksploziva). Međutim, ovi stari aparati ne mogu da se uporede sa sadašnjim ni po konstrukciji, ni po oklopu, niti po čeonj površini, a svakim danom ove razlike postaju još veće.

Pre pet godina mogao je jedan jedini pogodak kalibra 30 mm da uništi jedan »Spitfire«, ali to danas ne važi ni za »Sabre« ni za engleski »P.1067« ili francuski »Mystère«.

Povećanjem brzine izmenile su se, u smislu povećanja i daljine gađanja (napada), a time i slika rasturanja na cilju (za 20 mm, naprimer, iznosi 15 m na 1.000 m), što dovodi do opadanja verovatnoće pogađanja. Samim tim nameće se potreba za povećanjem početne brzine radi postizanja veće tačnosti, skraćivanja vremena leta i veće probojnosti zrna, što opet zahteva veći prostor za ugrađivanje u avionu i veću težinu oruđa. Ako se poveća težina oruđa, mora se smanjiti njihov broj, a povećanjem početne brzine, smanjuje se brzina gađanja kao osnovna odlika savremenih oruđa, pa se prema tome, automatski postavlja granica povećanju brzine gađanja. Ako uzmemo brzinu gađanja od 15 metaka/sek za svako oruđe lovca, onda bombarder, koji leti brzinom od 200 m/sek, između dva ispaljena zrna samo iz jednog oruđa, pređe oko 13 m, dakle, nešto manje od jedne dužine svoga trupa. Ako je lovac naoružan sa 4 topa onda bombarder između pojedinih metaka prelazi svega 3 m. Kada se ovome doda rasturanje, vidi se da je danas bočna

¹⁾ Kopfzerbrechen bei den Generalstäben: Zunehmende Geschwindigkeit bedingt neue Fliegerwaffen, von Oberstleutnant J. G. Pierre M. Galois, »Interavia« br. 10 za 1951, Ženeva.

vatra gotovo neizvodljiva. Na taj način izlazi da moderni lovac ima malo ili gotovo nimalo izgleda da pogodi bombarder. Povećanje brzine, dakle, vodi u čorsokak. Znači, mora se odreći od povećanja broja oruđa, jer povećanje broja oruđa i početne brzine zahtevaju veliko povećanje težine i prostora. Iz taktičkih razloga daljina gađanja se ne može smanjiti; ona se čak i povećava, a sa smanjenjem vremena trajanja borbe smanjuje se verovatnoća pogađanja, pa strelac zahteva oružje koje će likvidirati protivnika jednim metkom i pogotkom. Proračuni pokazuju da stari bombarder dobre stabilnosti i nosivosti (koji je manje ograničen u broju odbrambenih oruđa) može da podlegne tek kalibru 55 do 60 mm (jedan pogodak), dok za obaranje savremenih bombardera sa snažnijom konstrukcijom (koji se moraju, sem toga, napadati i sa veće daljine) mora da bira između još većeg kalibra ili više pogodaka sa istim efektom.

Topovi od 60 mm imaju veću težinu od 400 kg, a sa povećanjem kalibra smanjuje se, srazmerno, i brzina gađanja (umesto 15 metaka na sekund izbacije 5 do 6), dok povećanje broja težih kalibara onemogućavaju težina i prostor. Zato preostaje samo jedan put: tražiti i u naoružanju vazduhoplovstva revolucionarna rešenja. Zasad, može se uzeti kao rešenje po nuždi: malo povećanje kalibra i broja oruđa. Ako se kalibar poveća od 20 na 30 mm, a broj oruđa od 4 na 6, može se postići ukupna vatrena moć od 100 metaka na sekundu, što već zahteva ukupno oko 1.500 kg (oko 20% težine najtežih lovaca), pri čemu trajanje vatre može biti najviše 10 sekundi. Ovde se, dakle, postavljaju granice od kojih počinje domen raketa.

Danas se već jasno očitava, i praktičnim iskustvima potvrđuje, da će raketa u mnogome zameniti dosadašnje naoružanje vazduhoplovstva i zauzeti svoje definitiv-

no mesto, slično kao torpeda u mornarici. U vezi sa ovim po pitanju topa interesantno je spomenuti da je u Drugom svetskom ratu Oerlikonov top kalibra 20 mm bio u naoružanju gotovo svih zaraćenih strana. SAD su, naprimer, izgradile oko 300.000 ovih topova.

Po pitanju mitraljeza 12,7 mm jedan stručnjak je rekao: »Sa sačmom se ne ide u lov na slonove« — Današnji ciljevi se teško pogađaju, bilo da su na zemlji, bilo da su u vazduhu. Bombarder na mlazni pogon B-47 »Stratojet« ima, naprimer, 16 mm debeo oklop od durala, a da i ne govorimo o oklopu ciljeva na zemlji. Protiv takvih ciljeva može se upotrebiti samo razorna granata sa usporavajućim upaljačem, odnosno zapaljiva municija, a za takvu municiju najmanji je kalibar 20 mm, ili još bolje 30 mm. Ovde pisac odmah prelazi na raketu, pa kaže da švajcarska fabrika »Oerlikon« proizvodi rakete kalibra 8 cm, koje, usled visokog specifičnog impulsa pogonskog punjenja, dobrih aerodinamičnih osobina i velike preciznosti u izradi, imaju dosta položenu putanju i veliku tačnost pogađanja.

Lovac u napadu na bombarder moći će pomoću raketa da otvara efikasnu vatru i sa otstojanja od 2.000 — 4.000 m. Za upotrebu ovih raketa protiv ciljeva na zemlji izrađene su i potpuno uspele pancirno-probojne (kumulativne) rakete koje imaju malo rasturanje i progorevanjem probijaju pancirnu ploču od 250 mm. Ali pisac dalje kaže, da se nikako ne smatra da same rakete rešavaju problem vazdušne borbe, jer se ne može ni zamisliti odbacivanje automatskog topa, koji je još važniji kao bočno naoružanje za odbranu bombardera, dok se rakete mogu uspešno upotrebiti samo u pravcu leta. Dakle, potrebni su i topovi (najbolje kalibra 30 mm) i rakete!

B. K.

PRANGIJE ILI PRECIZNA ORUĐA?¹⁾

Moderne rakete su oružje izrađeno na bazi najfinije mehanike, sa preciznim mehanizmom u upaljaču, koji aktivira raketu posle 100 m leta, a paljenje se vrši električnim putem. U raketama sa upaljačem za bliska otstojanja nalazi se gasna

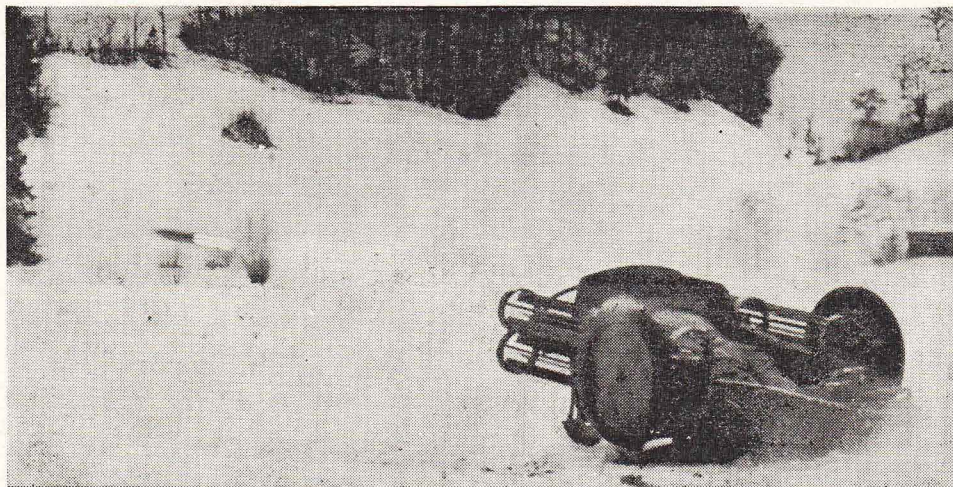
¹⁾ Steinschleudern oder Präzisionswaffen? »Interavia«, br. 10 za 1951, Ženeva.

turbina sa generatorom za napajanje radarskog uređaja koji meri otstojanja od cilja i u pogodnom momentu pali eksploziv. Na otstojanjima od svega — 1.000 m rakete imaju rasturanje svega 10% daljine gađanja, a brzina leta rakete pri završetku izgaranja je oko 700 m/sek čemu treba dodati još i sopstvenu brzinu leta aviona (oko 200 m/sek). Rakete se ispaljuju

po parovima, a može se u razmacima od 1—2 sekunde izbaciti cela šarža (obično od 24 rakete).

Iste rakete upotrebljavaju se pomoću naročitih »bacača« sa 4 ili 8 »cevi« i kao protivtenkovska i protivavionska oruđa, a za posluživanje potrebna su svega jedan do dva čoveka. Ova oruđa snabdevena su računarom za dobijanje elemenata. Mak-

ne se duboko ešeloniranim sistemom PA odbrane, koji je sračunat za sve moguće vrste vazdušnih napada. Kalibri su sve veći po meri otstojanja od objekta koji se štiti, a ne obratno, jer bombarderi otkačuju bombe utoliko dalje od objekta, ukoliko lete na većoj visini. Zato su najteži kalibri (120 mm) redovno na više kilometara od objekta koji se brani, pa nešto

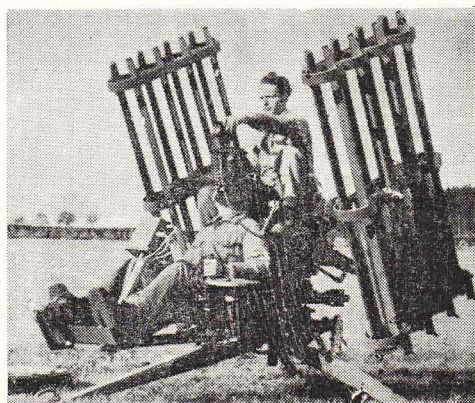

Sl. 1 — Četvorocevni protivtenkovski raketni bacač u dejstvu. Posluga 1 čovek

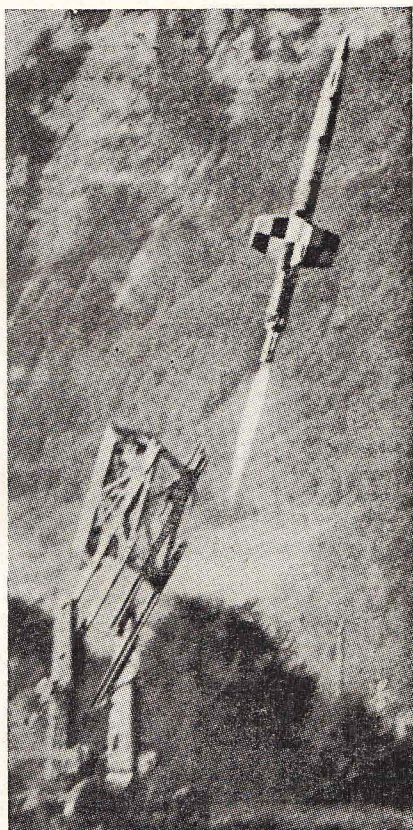
simalna visina dometa rakete je 10 km, a taktički se mogu upotrebiti do 4 km, dok je uspešna daljina gađanja protiv tenkova do 1.500 m. Oruđa su vrlo laka i pokretljiva, sa horizontalnim sektorom dejstva od 360°, vidi sl. 1 i 2.

Dirigovane rakete tipa »OERLIKON« duge su 5 m i postižu brzinu od 750 m/sek sa visinom penjanja od 20.000 m. Težina kod starta je 250 kg a težina eksplozivnog punjenja sa upaljačem za bliska otstojanja 20 kg. Postolja za puštanje i vođenje raketa su na točkovima i podvozna su kao i obična PA oruđa, ali problem tačnog vođenja rakete još nije dovoljno rešen.

PA artiljerija. — Moderni sistem protivavionske odbrane obuhvata najraznovrsnija PA oruđa, koja su povezana mrežom kablova sa komandnim spravama i radarskim uređajima. Važni objekti bra-

Sl. 2 — Osmocevni protivavionski raketni bacač. Posluga 2 čoveka

Slika 3 — Protivavionske dirigovane rakete

bliže kalibri 90 mm, zatim 40 mm, i najzad 12,7 mm.²⁾

PAM od 12,7 mm sa 4 cevi još se dosta ceni u SAD za odbranu od niskoletućih aviona. Brzina gađanja je do 1.000 metaka na minut, a visina dejstva 750 m. radarski uređaj. Ovaj potpuno automatski top ima veliku brzinu gađanja i dobru preciznost. Oruđe se upravlja i opaljuje potpuno automatski.

Američki PA top od 40 mm »Bofors« sada je snabdeven komandnim računom koji automatski uključuje u nišanske sprave potrebne elemente: pravac, brzinu, daljinu i mesni ugao cilja koje dobija od radara. PA topovi 40 mm upotrebljavaju se kao pojedinačna oruđa ili kao dvocevni topovi na samohodnom lafetu. Efikasni su do visine od 3.000 m i upotrebljavaju razorne granate sa udarnim upaljačem i svetlećim tragom. Brzina gađanja 120 metaka na minut.

PA top 75 mm »skysweeper« dobio je takođe odgovarajući komandni računar i metaka na minut. Efikasnost do 9.000 m visine.

PA top 90 mm ima ukupnu težinu 14 tona; granata mu je teška 10,4 kg i ima mehanički vremenski upaljač ili upaljač za bliska otstojanja. Zavisno od uvežbanosti posluge ima brzinu gađanja oko 25

PA top 120 mm ima težinu oko 27 tona i zahteva 15 poslužilaca. Težina granate iznosi 22,5 kg, a ima vremenski upaljač ili upaljač za bliska otstojanja; brzina gađanja od 12 do 15 metaka na minut. Uspešno dejstvuje do visine od 14.500 metara.

B. K.

Potpukovnik Herman L. Perkaizer: NOVINE U VEZAMA

Iz raznih podataka objavljenih po stranim vojnim časopisima, vidi se da je u sadašnjem ratu u Koreji primenjeno dosta novina u naoružanju i opremi. Iz toga ne bi trebalo pogrešno zaključiti da su ove novine već rezultat iskustva Korejskog rata. Naprotiv, tačno je samo to da je nova oprema, koja se tamo koristi, tek rezultat iskustava Drugog svetskog rata. Zato će iskustva u Koreji pokazati koliko nova oprema odgovara savremenim po-

trebama, vodeći računa o svim specifičnostima ovog sukoba.

Generalmajor Ejkin, komandant veza Američke armije, rekao je po pitanju veza da se »nikakve važnije izmene ne mogu nagovestiti u sadašnjem dugoročnom istraživačkom i razvojnom programu iz-

²⁾ Amerikanische Flugzeugwaffen von Chis Roberts, Washington, »Interavia«, br. 10 za 1951, Ženeva.

gradnje opreme za vezu«, ali je sigurno da će »nova oprema obezbediti našoj Armiji najmodernija i najefikasnija sredstva veze koja je moguće zamisliti«.

Sa ovom izjavom generala Ejkina otpočeo je potpukovnik Perkazjer svoj članak »Novine u vezama«¹⁾, u kome izlaže probleme veza koji su se pojavili i način na koji su rešavani u Američkoj armiji. Mnoga pitanja odgovaraju i za naše prilike, te će njihovo iznošenje olakšati i kod nas pronalaženje načina za njihovo rešenje u našim uslovima.

Sistem veza i njegove karakteristike.

— S obzirom na potrebe i eventualne zadatke Američke armije postoje tri sistema veza: **globalni**, koji služi za vezu Ministarstva narodne odbrane sa prekomorskim vojištima, bazama, okupacionim zonama i drugim operaciskim područjima; **vojišni**, koji služi za vezu svih štabova, od komande vojišta (fronta) pa naniže zaključno do komandanta taktičkih jedinica i, **borbeni** sistem veza, koji služi za vezu komandantima taktičkih jedinica u borbenim zonama. Svi ovi sistemi veza moraju biti tako uklopljeni jedan u drugi da obrazuju jedinstveni sistem veza. Uređaji veze, koji se koriste u jednom sistemu veza, moraju biti podešeni da rade sa uređajima koji se upotrebljavaju u drugim.

Borbeni sistem veze deli se na veze koje se koriste u pukovima i nižim jedinicama, i veze u divizionima i višim štabovima. Oprema predviđena za korišćenje u nižim jedinicama, često se upotrebljava i u višini, a pošto veze nižih jedinica moraju da se uključe u veze viših jedinica, to i celokupna oprema mora biti tako podešena da je omogućen međusoban rad svih sredstava veze.

U toku Drugog svetskog rata učinjena su znatna poboljšanja postojeće opreme za vezu, od kojih ćemo izložiti samo najznačajnije novine, a to su:

Poljski prenosni uređaji za visokofrekventne (VF) veze. — Ovaj uređaj omogućava da se na velikim rastojanjima brzo uspostave telefonske i telegrafске veze visokog kvaliteta. Uređaj se može uporediti sa grupom radiostanica (od kojih svaka ima svoju sopstvenu frekvenciju, koje, umesto da zrače talase kroz vazduh, one ih upućuju kroz provodnike. Više ovakvih

stanica mogu da koriste jedan te isti provodnik i na taj način moguće je istovremeno preneti više različitih razgovora jednom linijom. Velika prednost VF uređaja sastoji se, dakle, u tome, što se dobija znatno veći broj telefonskih kanala, nego što se može normalno postići kada se raspolaže datim, određenim brojem linija između krajnjih stanica. I ne samo da se dobija u kvantitetu, već isto tako i u njihovom kvalitetu, jer su u uređajima ugrađeni i pojačivači.

VF telegrafski sistem zasnovan je na istim načelima i koristi se za dobijanje višestrukih teleprinterских umesto telefonskih kanala. Mesto jednog telefonskog kanala može biti do 18 teleprinterских kanala.

Radio relejne linije. — Ovaj uređaj omogućuje da se pomoću radiotalasa zamene provodnici koji su služili za vezu između krajnjih stanica poljskog prenosnog VF sistema (o kome je bilo gore reči). Ovim je učinjen prvi korak ka objedinjavanju radio i žičnog sistema veze i time je izvršen veliki napredak u vojnim vezama, pošto ovakav sistem omogućava da se kombinuje brzina postavljanja radiouređaja sa elastičnošću upotrebe telefona.

Radio-teleprinter je uređaj značajan po tome što omogućava da se radioveze uključe u žičnu teleprinterскую mrežu, i to preko teleprinterске centrale. Čak i izveštaji, predati teleprinterom u jednom sistemu, mogu biti primljeni na perforiranoj traci i dalje otpremljeni u drugom sistemu, a da se ne prekucavaju. Ovaj se uređaj naročito mnogo primenjuje u globalnom sistemu i za velika rastojanja. Interesantno je napomenuti da se korišćenjem radio-teleprinterских veza mogu održavati i konferencije između daleko odvojenih učesnika.

U daljem izložićemo osnovne karakteristike nove opreme, koja rezultira iz sadanog programa izgradnje opreme za vezu u SAD.

Oprema za vezu puka i nižih jedinica

Poljski kabl i centrale. — Izrađen je novi kabl, koji treba da zameni obe vrste ranije upotrebljavanog kabla (lakog i teškog). On ima veći domet od oba prethodna. Težina kabla iznosi 14 kg po kilometru, što znači nešto više od težine lakog kabla, a polovinu težine težeg kabla. Kao izolacija, zbog bolje karakteristike

¹⁾ Lieutenant Colonel Herman L. Purkhiser: What's New in Signals? — Military Review, januar, 1952.

otpora, koristi se plastična materija, na mesto gume. Umesto metalnog kalema koristi se platneni. Ovo znatno smanjuje težinu i omogućava da se linije postavljaju pomoću aviona, helikoptera, raketom ili tromblonom. Ovaj novi kabl dao je u Koreji vrlo zadovoljavajuće rezultate.

Konstruisana je i mala, laka centrala za 12 brojeva, težine 10 kgr, koja zamenjuje staru dvanaestolinisku centralu od 32 kgr. Nova centrala ima i druga mnogobrojna tehnička preimućstva. Četiri ovakve centrale mogu se postavljanjem jedne na drugu sastaviti u jednu, koju može da poslužuje samo jedan telefonista. U ovom slučaju, mogu se odstraniti svi telefoni koji pripadaju uz centrale sem jednog, a mesto njih uvesti tri nove linije.

Radiostanice. — Postoji potpuno nova serija radiostanica za potrebe nižih jedinica. One će zameniti frekventno modulirane radiostanice serije 500 i 600, koje su korišćene za vreme prošlog rata. Teškoće tehničke prirode sprečavaju još uvek da se izradi jedna serija radiostanica, koja bi radila na zadovoljavajući način u širokom opsegu frekvencija potrebnih za veze u oklopnim, artiljeriskim i pešadiskim jedinicama. Stanice, koje su inače identične, izuzev u pojasu frekvencije, izrađene su posebno za ova tri roda vojske. Ove stanice nose oznake AN/GRC-3 do 8. U cilju da se obezbedi međusobna veza između ova tri roda vojske, svaka od pomenutih stanica raspolaže pomoćnim predajnikom i prijemnikom koji imaju isti talasni opseg.

U ovoj seriji izvršena su mnoga poboljšanja tehničkih i mehaničkih karakteristika, koja povećavaju njihovu elastičnost i udobnost u rukovanju i održavanju. Svaki sastavni deo stanice (za napajanje električnom energijom, predajnik, prijemnik, pomoćni prijemnik) sačinjava zaseban tovar, što omogućava da se svaki od ovih delova, ukoliko je u kvaru, brzo zameni i uputi na opravku, a da nije potrebno zbog toga celu stanicu demontirati sa kola. (Vidi sl. 1).

Stanice oklopnih jedinica raspolažu sa 80 kanala, artiljeriske sa 120 i pešadiške sa 180. Rukovanje stanicama je znatno uprošćeno. Pored toga, svaka stanica raspolaže posebnim telefonom i uređajem za rad sa izdvojenog mesta, koje može biti udaljeno do 3 km. Provodnici uređaja za rad sa izdvojenog mesta od više radiostanica mogu se spojiti sa telefonskom cen-

tralom. Na taj način, komandant, ako želi, može, koristeći isti telefon, da govori preko radija ili preko žičnih linija. Ovo je primer delimičnog uklapanja žičnih i

Sl. 1 — Pešadiška radiostanica AN/GRC-7 na džipu

radiosredstava. Delimično zbog toga, što ovde jedino još nedostaje podesan električni relej, koji bi na radiostanici vršio prebacivanje sa »predaje« na »prijem«.

Sl. 2 — Radiostanica AN/PRC-10 (Radiotelefonska stanica za rad u pokretu)

Zadovoljavajući relej za ovu svrhu još nije mogao biti usavršen.

Pored toga, konstruisana je i nova stanica tipa AN/PRC-10 koja treba da zameni SCR-300, poznata obično pod nazivom »Walkie-Talkie« (kreći se i govori). Njena težina iznosi oko 8 kg dok je SCR-300 težila 16 kg. Ona je manja i potpuno zaštićena od propuštanja vode. (Vidi sl. 2).

Jedna druga stanica novog tipa je AN/PRC-6 i ona zamenjuje staru stanicu »Handie-Talkie« (drži u ruci i govori). Ova nova stanica, drukčija od stare, je frekventno modulirana, može se koristiti za vezu sa »Walkie-Talkie« ili sa serijom stanica AN/GRC-3 do 8. Ona je veoma laka i tako konstruisana da ne propušta vodu (sl. 3).

Sl. 3 — Ručni radiotelefon AN/PRC-6

Nova oprema za vezu viših jedinica

Telefonske centrale. — Završava se nova centrala AN/TTC-4, koja se može, po potrebi, povećavati od 40 brojeva (za rad jednog manipulanta) pa do 2.000 brojeva (za rad 24 manipulanta), što se postiže prostim dodavanjem osnovnih tabli sa brojevima. Rad je mnogo brži i postiji no

kod ranijih modela. Predviđa se za sve više štabove na vojištu. Međutim, za divizijske štabove ispituje se jedan poseban tip centrale. Sa ova dva osnovna tipa zamenice se preko 30 različitih tipova centrala, koji su korišćeni u prošlom ratu.

Teleprinteri. — Izgrađen je sasvim novi tip teleprinterera i već dat jedinicama. Nov teleprinter ima svega 20 kg prema 100 kg težine koliko je imao stari tip. Sa svima svojim sastavnim delovima, uključujući i izvor električne energije, rezervne delove i gorivo, novi uređaj teži 60 kg dok je stari uređaj imao 180 kg. Pored toga što je lakši, on je i manje osetljiv, a koristi gore pomenute centrale, dok je stari tip zahtevao specijalnu centralu. Na taj način, otpala je dalja potreba za složenom teleprinter-centralom, koju je bilo teško posluživati i održavati.

Telefonska oprema. — Novi VF telefonski uređaj je u fabricaciji. On će moći da obezbedi do 12 kanala, na taj način što će 4-kanalni sistem moći biti proširen na 8 ili 12 kanala, jednostavnim dodavanjem uređaja.

Radio oprema. — Uskoro će se završiti izrada jednog lakšeg radiorelejnog uređaja za potrebe divizijskih štabova, koji će biti montiran na džipu.

Radiostanice velikih jedinica, koje su korišćene u Drugom svetskom ratu, podešene su za rad radioteleprinterom.

Pored navedenih novina, izvršene su nove konstrukcije vozila za prenos sredstava veze, mašina za kopanje rupa, a novi i bolji poljski telefonski aparat je u razvoju, dok se radar neprekidno poboljšava i prilagođava novim potrebama.

Mnogo je učinjeno i na polju smanjenja radiosmetnji od električnog sistema kola, generatora itd.

Zaključak: — Očevidno je da će nova oprema učiniti sistem veza elastičnijim i potpunijim, a time i sigurnijim, što će omogućiti komandovanju efikasniji uticaj na potčinjene jedinice iako su razvijene na većim prostranstvima nego što je to bilo moguće u prošlosti. Veća pokretljivost sredstava veze, standardizovanje opreme, smanjenje broja sastavnih i rezervnih delova, sve će to olakšati i rad, i prenos, kao i smeštaj sredstava veze.

S. R.

Junovica Svetozar Ribar

Potpukovnik Džon E. Rob: GRUPE ZA PODVODNA IZVIDANJA I RUŠENJA PREPREKA

Pri organizaciji odbrane morskih obala, a često i kod odbrane velikih reka, pored raznih zaprećavanja na obalama i dalje u dubini kopna, primenjuje se i podvodno zaprećavanje. U cilju zaprećavanja upotrebljavaju se razne stalne i plovne prepreke, kao drveni, gvozdjeni ili betonski stubovi, kameni zidovi, protivpodmorničke mreže, protivpešadiške žične prepreke, minska polja na plicacima, plovne i magnetne mine i dr.

Savladivanje ovih prepreka predstavlja za napadača težak zadatak i zahteva specijalnu pripremu i obuku naročito oformljenih jedinica. Izboru ljudstva za ove jedinice treba posvetiti naročitu pažnju. Pri iskrcavanju ili forsiranju većih reka po ovom problemu pojavljuju se kao osnovni i najvažniji zadaci: 1) podvodno izvidanje prepreka i 2) podvodno rušenje prepreka, tj. otvaranje prolaza na mestima iskrcavanja.

Taktika i tehnika izvršavanja ovih zadataka u literaturi nije dovoljno obrađena, ma da je i u Drugom svetskom ratu izvršen veći broj pomorskih iskrcavanja kao i veliki broj forsiranja reka. Detaljnije podatke po ovom problemu pruža nam članak potpukovnika Džona Roba, nastavnika američke Komandno-štabne škole¹⁾. Pisac u ovom članku prvo razmatra rad i daje podatke o dejstvu jedinica za podvodno izvidanje i rušenje prepreka, a zatim, iznoseći njihov istoriski razvoj, pruža niz primera iz Drugog svetskog rata sa Evropskog i Japanskog ratišta. Izvidanje prepreka izvodi se kao i pri napadu trupa na kopnu, 2—3 i više dana pre početka napada. Izvidanje vrše izviđači — ronionci u grupama od 5 boraca i jednog oficira, ili prema stvarnim potrebama zadataka.

Glavni delovi opreme svakog izviđačarionioaca jesu: specijalno odelo za ronjenje sa maskom za lice, nož privezan za pojas, tablica sa olovkom za pisanje, sonda sa konopcem za merenje dubine vode, ručni nepromočivi sat, busola sa svetlećim brojevima i ledni aparat sa kiseonikom. Na stopalama ronilačkog odela postoje »peraja» za lakše kretanje po vodi. Ovako o-

deveni ronionci u vodi liče na žabe te se zato i nazivaju »žabe-ljudi« (sl. 1).

Izviđačke grupe mogu da izvršavaju zadatke danju i noću, samo je rad noću daleko teži. Njih donosi podmornica do na 500 m od obale koju treba izvideti. Tu izviđači-ronionci izlaze iz podmornice i na palubi dobijaju konkretne zadatke, a onda skaču u vodu i rone u pravcu obale. Povremeno mogu da izrone na površinu, ali obazrivo da ne bi bili primećeni od neprijatelja sa obale. Pri izvidanju, kao osnovni zadatak postavlja se merenje dubine vode, stanje dna (pesak, mulj, sprudovi, plicaci) i gde su postavljene i koje vrste prepreka, naročito mine i minska polja. Važnije podatke izviđači beleže na svoje tablice. Po povratku, izviđači podnose izveštaje na osnovu kojih se radi skica obale, koja sadrži sledeće podatke: dubinu na raznim udaljenjima od obale, osobine dna, mesta i vrste prepreka i podatke o vodenim strujama. Ovakva skica se umnožava i dostavlja jedinici koja će vršiti iskrcavanje.

Posle završenog izvidanja izviđači se, obično, raspoređuju u grupe za rušenje prepreka i služe kao vodiči.

Grupe za podvodno rušenje izvršavaju svoje zadatke obično za vreme artiljerijske pripreme napada i opšteg dejstva branioaca sa obale.

Pisac navodi nekoliko primera iz prošlog rata iz kojih se vidi uspeh i gubici grupa za podvodno izvidanje i rušenje. Posle osvajanja Holandije, Belgije i Francuske, Nemci su počeli užurbano da utvrđuju poznati Atlantski bedem. Naročite mere bile su preduzete za podvodno zaprećavanje. Iskrcavanje kod Dijepa pokazalo je da su Nemci izgradili široki sistem podvodnog zaprećavanja, naročito protivpodmorničkih prepreka. Tako isto su i Britanci, posle Denkerka, izgradili seriju podvodnih prepreka za zaštitu svojih obala, gde se jasno mogla sagledati težina prilaza obalama bez prethodnog izvidanja i uklanjanja prepreka. U ovom periodu Anglo-Amerikanci nisu imali oformljenih grupa za izvidanje i rušenje prepreka. Zato su otvoreni kursevi za obuku ljudstva za ove zadatke.

Pri invaziji Normandije zbog pridavanja velike važnosti iznenadjenju, detaljnije izvidanje, pre napada, nije vršeno. Planiran je početak napada za vreme oseke,

¹⁾ »UDT Pays off« by Lieutenant Colonel John E. Robb, Military Review, decembar, 1951.

kako bi se sve prepreke bolje videle. Rušenje prepreka izvršeno je na početku napada. Grupe za rušenje iskrcane su Č + 3 minuta, a avijacija i artiljerija su već deystvovala po obali najjačom vatrom. Grupe za rušenje imale su da svrše dva za-

đenje noćnim izviđanjem. U poznatim borbama za Okinavu, uoči napada, otkriveno je izviđanjem preko 3.000 prepreka, koje su sve bile porušene do početka iskrcavanja. Australiske trupe u borbama za Borneo vršile su takođe izviđanje i ruše-

Slika 1 „Žabe-ljudi“ otvaraju brešu pod vodom

datka: postavljanje minskih punjenja pod vatrom i da ubrzaju prolaz pešadije, jer je u isto vreme otpočelo i iskrcavanje. Na nekim delovima obale prolazi su bili brzo gotovi, dok na drugim delovima obale, gde je neprijateljska vatra bila jača, nisu bili gotovi ni posle dva časa. Na ovim delovima obale grupe su imale strahovite gubitke koji su se peli i do 100%. Ukupni gubici, međutim, kod svih grupa, bili su 52%.

Kod napada na ostrvo Guam (14. 7. 1944), na izabranim delovima obale za iskrcavanje, izviđanje je izvršeno danju, pod vatrenom zaštitom artiljerije svih brodova i dalo je vrlo dobre rezultate. U daljim operacijama na Japanskom ratištu uspešno je izvedeno iskrcavanje na ostrvo Tinian, gde je postignuto taktičko iznena-

nje prepreka, i to čitavih 6 dana pre početka napada.

U posleratnom periodu nastavljeno je sa proučavanjem iskustava iz Drugog svetskog rata i daljim usavršavanjem metoda za podvodna izviđanja i rušenja prepreka, i to pod najrazličitijim uslovima. Popuna ljudstva za ove zadatke vrši se u Armiji SAD i dalje na dobrovoljnoj bazi. Odabrano ljudstvo podvrgava se detaljnim pregledima zbog potrebne izvanredne fizičke izdržljivosti. Programom obuke obuhvaćena su sva stručna inženjerska znanja, a naročito rad sa eksplozivom pod vodom i na suvu, kao i sve ostalo što mora znati inženjerski izviđač kod jedinica suvozemne vojske.

U. V.

Vickram aurvot

149
Rober E. Kofin: »SUTRA, IDUĆE NEDELJE, IDUĆE GODINE«...

Artiljerijski potpukovnik Rober K. Kofin, nastavnik Generalštabne akademije Armije SAD, objavio je članak pod gornjim naslovom¹⁾ u kome je dodirnuo planiranje i rad štabova u pripremnom periodu borbenih dejstava. Problem, koji tretira potpukovnik Kofin, bio je predmet živih diskusija i u našoj stručnoj literaturi.

Svoja izlaganja autor počinje konstatacijom da se »uspešni vojnički poduhvati osnivaju na zdravim planovima.« Razvijajući dalje ovu misao, on iznosi jedno poređenje u kome kaže da komandir odeljenja komanduje svojim odeljenjem u saglasnosti sa planovima koje je izradio komandir voda, dok komandant jednog ratišta rukovodi operacijama saobrazno strategiskim ratnim planovima. Samo, planiranje komandira odeljenja završava se za nekoliko minuta — izuzetno nekoliko časova, dok se operativna dejstva komandanta jednog ratišta zasnivaju na planovima koji se izrađuju nekoliko meseci, pa čak i godina.

Kofin iznosi četiri problema koji se pojavljuju u planiranju: **vreme, organizacija štaba, rukovođenje i koordinacija.**

Prvi činilac — **vreme** — obuhvata vreme koje je potrebno da se: sastavi plan, prikupe trupe i materijal, izrade i izdadu zapovesti i, najzad, da se izvrši »generalna proba« operacije (»organizacija sadejstva na zemljištu«). Ovde autor primećuje da se ovaj činilac mora brižljivo razmotriti pre no što će se zadatak planiranja dodeliti potčinjenom štabu. Niži štab mora da ima dovoljno vremena da izradi svoj plan na osnovu opšte zamisli o pretstojećoj operaciji.

Organizacija štaba mora da omogućiti komandantu izvršenje dvojake uloge: rukovodioca operacijom koja je u toku; i planera pretstojeće operacije. Ova činjenica nameće, u organizaciji štaba, dvojaku podelu: deo kome je osnovni zadatak planiranje pretstojeće operacije i deo koji omogućava rukovođenje dejstvima koja su u toku. Autor napominje da onaj deo koji planira pretstojeću operaciju, tj. »planeri« ne smeju da budu van svakog dodira sa dejstvima koja su u toku. Ova dejstva uvek imaju znatan upliv na pla-

nove koji se razrađuju a, s druge strane, planovi pretstojećih dejstava, vrlo često, određuju trenutne zadatke čije izvršenje treba da olakša pretstojeće operacije. Ali, organizacija štaba mora potpuno da oslobodi »planere« od administrativnih pojedivosti operacije koja je u toku. Oni moraju da budu upoznati samo sa njenim razvojem.

Pod **rukovođenjem** autor podrazumeva potrebne mere koje će rad pojedinih »planera« vremenski tako usklađati da se svi elementi plana ravnomerno razvijaju. Ove mere moraju da omogućе najlakšu proveru toka rada pojedinih planera, a naročito po pitanju da li je taj rad upravljen jednom jedinstvenom cilju. Za ovo se preporučuju okvirni planovi i rokovnici. Ovde autor uvršćuje i pitanje očuvanja u tajnosti pretstojeće operacije. On kaže da obziri čuvanja tajne mogu prisiliti komandanta da, u početku, planiranje poveri maloj grupi pojedinaca. U ovome se može ići samo do izvesnih granica, jer se, počev od izvesnog momenta, u planiranje mora uključiti veći broj potčinjenih radi razrade niza detalja koje planiranje zahteva.

Koordinacija obuhvata koordiniranje opšteg plana sa planovima ratne mornarice i vazduhoplovstva i planovima potčinjenih štabova, tako da svi planovi čine jednu solidnu celinu. Ovo pretstavlja najteži problem. Autor kaže da »komandant armije, od početka svog planiranja, mora biti siguran da se njegovi planovi slažu sa opštom zamisli o operaciji i da su u skladu sa planovima izrađenim od viših i nižih štabova«. Planer mora stalno da proverava svoj plan sa planovima koje su izradili predstavnici ostalih grana službi.

Dalje izlaganje potpukovnik Kofin ograničava na **planiranje u armiskoj komandi**. Komanda armije je najviši komandni stepen koji je aktivno angažovan rukovođenjem operacija koje su u toku, a najniži koji učestvuje u dugotrajnom planiranju pretstojeće operacije. Autor ovde primećuje da su komanda grupe armija (fronta), komanda ratišta i više komande, prvenstveno komande koje planiraju pretstojeće operacije i koje izvršavaju svoje zadatke izdavanjem direktiva i zapovesti koje su zasnovane na dugoročnim planovima. Međutim, štabovi korpusa, divizija i nižih jedinica izvršavaju planove viših komandi i izrađuju relativ-

¹⁾ Tomorrow, Next Week, Next Year, by Lieutenant Colonel Robert E. Coffin, Military Review, mart, 1951.

no kratkoročne planove radi izvršenja svojih zadataka. Otuda je armijski štab onaj organ koji dugoročne planove pretvara u detaljne operativne zapovesti. Ova uloga prisiljava komandanta armije da svoj štab organizuje tako, da bude u mogućnosti da nadgleda izvršenje kratkoročnih planova i zapovesti (rukovođenje operacijom koja je u toku) i da, u isto vreme, priprema nove, dugoročne planove. Ako armija nije angažovana u operaciji koja je u toku, ceo štab radi na planiranju pretstojeće operacije. Međutim, ako se armija bori, najveći deo štaba angažovan je u rukovođenju operacijom koja je u toku.

Obrađujući metod razrade **dugoročnih planova**, u kome učestvuje ceo štab armije, potpukovnik Kofin uzima za primer invaziju Južne Francuske od strane 7 američke armije. Odmah po završetku operacija na Siciliji, komandant 7 armije je primio, u Palermu, direktivu Glavnog štaba savezničkih snaga za invaziju Južne Francuske. U daljem izlaganju autor iznosi tok rada na planiranju ove operacije. Rukovođenje radom na planiranju olakšano je nizom konferencija u kojima su učestvovali članovi štaba komande ratišta, armije, mornarice i vazduhoplovstva. Planovi su podvrgavani »ratnoj igri« radi ispitivanja njihove izvodljivosti. Pre no što su izdate konačne zapovesti, svi veći, zainteresovani, štabovi učestvovali su u razradivanju i proveri plana na kome

su zasnivane operativne zapovesti. Prvobitan kratak operativni plan proširivan je sve dotle, dok konačno nije postao detaljna operacijska zapovest.

Do **kratkoročnog planiranja** u armiji dolazi tada kada su njene snage angažovane u borbi, a njen štab mora, u isto vreme, da izrađuje planove budućih operacija. Ovaj rad autor posmatra kroz primer 7 armije u planiranju prelaza preko Rajne. Planiranje ovog prelaza otpočeto je još za vreme planiranja invazije Južne Francuske. Ovo planiranje obuhvatilo je snabdevanje celokupnom specijalnom opremom koju je trebalo prebaciti odmah posle invazije. Nastupanje korpusa i divizija 7 armije uz dolinu Rone tako je angažovalo njihove štabove da nisu mogli ni da pomisle na planiranje prelaza reke koja je bila udaljena još nekoliko stotina milja. Da bi omogućio ovo planiranje, komandant 7 armije je formirao jedan »planski odbor« koji se sastojao od nekoliko oficira iz svake sekcije. Odbor je imao zadatak da sve probleme pretstojećeg prelaza Rajne posmatra u svetlosti dejstava koja su bila u toku. Autor naročito ukazuje na važnost ove poslednje činjenice. Jer, primećuje on, ako se oficiri koji planiraju pretstojeću operaciju »začaure« i izoluju od eventualne situacije operacije koja je u toku, može da dođe do neželjenih posledica.

N. N.

Potpukovnik Glen Magelberg: PLANIRANJE SNAGA OD STRANE NAČELNIKA OPERATIVNOG ODELJENJA

U »Military Review« od avgusta 1951 godine potpukovnik Magelberg razmatra problem ekonomije žive sile u savremenim uslovima Američke armije i izlaže praktičan rad načelnika operativnog odeljenja na planiranju snaga u borbenim situacijama¹⁾.

Polazeći od ograničenosti žive sile i industrijskog potencijala u svakoj pa i u Američkoj armiji, pisac iznosi nužnost krajnje ekonomije pri planiranju potrebnih snaga i sredstava za izvršenje svakog zadatka, pri čemu odmah u početku odbacuje »lažnu ekonomiju« koja može iza-

zvati teške posledice u planu operacija. Pisac kaže: »Mi moramo naučiti da tako raspoređujemo naše snage kako bismo od njih postigli maksimum koristi. Planiranje snaga je sredstvo za postizanje toga cilja«.

Planiranje se za svaku instancu zasniva prvenstveno na snagama koje je do delio pretpostavljeni štab. Ljudstvo u sastavu tih snaga deli se na ono koje je predviđeno po formaciji i na ono koje se nalazi u »odobrenom višku« snaga. Već u samoj toj okolnosti leže mogućnosti racionalnijeg planiranja, pošto predviđeni višak snaga i ima za cilj da omogući »manevar« u planiranju. Dinamičnost savremene borbe zahteva da planiranje snaga bude kontinuelan proces koji se odvija u

¹⁾ G-3 Troop Basis Planning by Lieutenant Colonel Glenn E. Muggelberg, Military Review, avgust, 1951.

toku boja i koji omogućava da se promene u situaciji pariraju odgovarajućim snagama.

Svaka situacija u borbi ima opšte i svoje posebne faktore koji utiču na planiranje trupa i koji se moraju uzimati u obzir da bi se došlo do pravilnog rezultata u planiranju. Dok se posebni faktori određuju svakom odgovarajućom situacijom, opšti su zajednički za sve njih, i prema Magelbergu, oni su sledeći: zadatak jedinice (njegovu materijalno obezbeđenje ne manje od njegovog taktičkog sadržaja), situacija kod neprijatelja, odnos mesnog stanovništva i njegove mogućnosti, industrijska i ekonomska razvijenost područja borbenih dejstava, jedinice sa kojima se raspolaže (dodeljene jedinice od pretpostavljenog, provizorno formirane jedinice, jedinice formirane iz odobrenog viška snaga, pridolazak novih jedinica, mesno stanovništvo i ratni zarobljenici) i obučenosn jedinica kojima se raspolaže.

S obzirom na raznorodnost i međusobnu povezanost ovih uticajnih činilaca, Magelberg kaže da je osnovno planiranje snaga više veština nego nauka i da svaki planer ima svoju tehniku rada u obavljanju ovog složenog posla. Tako raznovrsna i lična, ona je prirodna i nužna kao i tehnika rada svakog umetnika po kojoj se raspoznaje njegovo delo. U daljem izlaganju pisac iznosi jednu takvu »tehniku planiranja«, kao jednu varijantu pri planiranju potrebnih snaga za napadna dejstva većih jedinica. Proces planiranja potrebnih snaga obuhvata sledeće četiri radnje:

— grubo određivanje glavnih jedinica i jedinica za podršku; detaljno planiranje radi utvrđivanja stvarno potrebnog broja i vrste jedinice; udovoljavanje zahteva potčinjenih jedinica, rodova i službi po pitanju specijalnih jedinica, i podnošenje pretpostavljenom na odobrenje obrazloženog traženja potrebnih jedinica za izvršenje zadatka.

Načelnik operativnog odeljenja (G-3) vrši grubo planiranje sastavnih delova jedinice, u čemu ga pomažu ostali članovi opšteg štaba. On mora prethodno da analizira sledeća pitanja:

a) **iz procene situacije:** broj, jačinu i uvežbanost raspoloživih jedinica za izvršenje pretstojećeg zadatka; jačinu neprijateljskih snaga koje treba savladati; neprijateljsko naoružanje; atmosfere prilike; neprijateljska rušenja važnih objekata i zaprečavanja koja treba očekivati;

držanje mesnog stanovništva; način snabdevanja u toku dejstava; i pitanje nadmoćnosti u vazduhu;

b) **poznate činjenice:** zadatak i određeno vreme za njegovo izvršenje; brojno stanje jedinice dodeljene za izvršenje zadatka; broj i vrsta neposredno potčinjenih jedinica; služba snabdevanja (jedinica je samostalna ili ne); karakter zemljišta; ko daje jedinice za vojnu upravu na teritoriji koja će biti zauzeta itd.

Na osnovu iznetog pod a) i b) donose se sledeći zaključci:

— o dubini zadatka i o zemljištu na kome će se zadatak izvoditi, a na osnovu toga, kakve su jedinice podrške potrebne u toku operacije; o potrebnom ojačanju, a naročito u specijalnim jedinicama (uslanovama) i odeljenjima štaba; o podacima iz iskustva trupnog planiranja koji se mogu primeniti na dani slučaj (divizijski, korpusni, armijski); da li je potrebno, i u kom stepenu, obezbediti motorizovani transport jedinice, te usled toga kako rešiti pitanje snabdevanja po izloženim putevima dotura u toku dejstava; koliko će eventualno povećanje transportnih jedinica uvećati potrebe po intendantskoj i artiljerisko-tehničkoj grani i po grani službe održavanja tehnike; da li je moguće lišiti se nekih službi i jedinica potrebnih za njihovo obavljanje; potreba za planinskim jedinicama u vezi sa karakterom zemljišta itd.

Detaljno planiranje potrebnih snaga za podršku vrše stručna lica u štabu (komandanti rodova, načelnici službi i štabni oficiri). Oni to vrše na osnovu podataka ratnog iskustva za planiranje snaga odgovarajuće instance i borbene radnje, a u duhu konkretne situacije. Unoseći u ovaj rad sve znanje i ličnu sposobnost, planeri izbegavaju svaki šematizam. Pisac naročito podvlači da se ekonomija snaga mora odražavati pri određivanju ljudske snage za izvršenje jednog zadatka. Naprimera, ako je za posluživanje slagališta potrebna 1½ intendantska slagališna četa, onda ne treba planirati dve, već jednu četu, pa nju ojačati sa intendantskim ekipama iz rezerve »serije 500«.

U mere za ostvarenje ekonomije trupa spadaju: korišćenje ratnih zarobljenika i mesnog stanovništva do maksimuma; primena tehnike pri utovaru, istovaru i svuda gde je to moguće; upotreba jedinica samo za one radove za koje su one obučene; ojačanje radnih jedinica pomo-

ću stručnih ekipa iz rezerve »serija 500« itd.

Problem racionalnog iskorišćenja svakog čoveka oduvek je bio osnovni u organizacionim pitanjima. Potreba za pravilnim rešenjem ovog problema sve je veća ukoliko savremene armije postaju broj-

nije i sa više raznovrsne tehnike. Stoga, naročitu pažnju zaslužuje piščeva ideja o korišćenju rezervnih ekipa iz »serije 500« koja omogućava najracionalnije ekonomisanje i manevrisanje ljudskom snagom kako na frontu, tako i u pozadini.

2 V. M.

ASA
Potpukovnik H. K. Kertis: PRIPREMA ŠTABNE STUDIJE¹⁾

U ovom članku pisac ističe od kolikog je značaja za štabnog oficira u višim štabovima ako ume da izlaže svoje misli u jasnoj, konciznoj i logičnoj formi. Svaki pismeni sastav u štabu mora biti tako sastavljen da što manje opterećuje komandanta pri referisanju i da mu oduzme što manje vremena. Štabni pismeni sastav treba da razmatra samo **jedno pitanje**. Sastav mora biti tačan u pogledu sadržaja i forme i koncizan. Načelno ne treba da prelazi jednu kucanu stranicu. Detalji se mogu izneti u prilogu. Stil treba da je **jasan**, da ga potpuno jednako razumeju onaj koji piše i onaj koji čita. Svaka rečenica treba da sadrži samo jednu misao. Ne sme da bude nikakvih dvosmislenosti. Misli treba da se **logično** razvijaju u **skladnu harmoničnu celinu**. Bitni momenti treba da su jasnije istaknuti i podvučeni pogodnim redosledom i naglašavanjem pojedinih reči i misli. Stil da je **prost**, bez kitnjastih reči, fraza i konstrukcija. **Skraćenice** treba koristiti, ali obazrivo, samo one koje su predviđene u zvaničnim propisima.

Kod obrade štabne studije treba voditi računa o potpunosti. Izrada štabne studije po nekom problemu preduzima se na osnovu usmenog ili pismenog uputstva nadležnog organa ili inicijativno. Uputstvo mora pružiti potpuno jasnu sliku problema sa svima napomenama koje utiču na njegovo rešenje. Pitanje problema može se postaviti dvojako, tj. da li se problem može rešiti na način predviđen u uputstvu, ili, na koji način treba rešiti problem. Razrađivač mora problem pre svega potpuno da shvati i za svaku nejasnost da traži objašnjenje.

Zatim, razrađivač stvara plan rada koji može biti izrađen i u pismenoj formi. Treba predvideti koji podaci moraju da se

prikupe i sa kojim organima da se sarađuje. Izrađuje se i plan ličnog vremena.

Razrađivač treba da je ljubopitljiv. Tražeći podatke za studiju, on mora da konsultuje sve one koji imaju neke veze sa rešavanjem tog ili nekog sličnog problema. Najbolja forma konsultovanja su lične konferencije, zatim telefonski razgovor i konačno pismena objašnjenja koja su naročito potrebna kod opširnijih pitanja.

Razmatranje svih podataka mora biti potpuno objektivno, bez ikakvih ličnih predubeđenja. Kod razmatranja treba postepeno izdvajati i važne činjenice od nevažnih. Uočene varijante mogućeg rešenja treba razmatrati i izlagati sa svima prednostima i nedostacima i tako će se doći do **pravih zaključaka**.

Srž štabne studije treba da je izražena u predlogu rešenja problema koji treba jasno da formuliše stav komandanta. Ako je potrebno da se preduzmu neke mere, za njih mora da se izradi koncept odgovarajućih dokumenata i da se priključi uz studiju.

Kada završi štabnu studiju, razrađivač treba pažljivo da je doteruje sve dok ne dobije odgovarajuću formu.

Tako izrađen koncept studije sa svim prilogima treba da se dostavi svima zainteresovanim organima štaba na saglašavanje da bi komandant kod referisanja znao stav svakog svog organa prema izrađenom predlogu. Po potrebi, koncept se umnožava da bi se pojedini organi lakše upoznali sa njim. Saglašavanje može biti usmeno ili pismeno, a najbolje je ako se izvrši na posebnoj konferenciji predstavnika zainteresovanih organa. Sa izrađenim predlogom pojedini organi mogu biti saglasni, nesaglasni ili nezainteresovani. U prva dva slučaja treba da iznesu svoje razloge. Razrađivač treba pažljivo da razmotri razloge onih koji se ne slažu sa njegovim predlogom i da na njih stavi svoje primedbe. U vezi sa razlozima onih koji se ne slažu sa predlogom može, po potrebi i preraditi

¹⁾ Preparation of a Staff Study by Lieutenant Colonel Homer K. Curtis, Military Review, decembar 1951.

studiju i u tome slučaju mora tražiti po-
novnu saglasnost. No, on nije dužan da se
složi sa protivnim mišljenjem.

Posle toga, razrađivač vrši konačnu re-
dakciju studije sve dok nije spreman da
za njen kvalitet založi svoju profesionalnu
reputaciju. Tek tada ide na referisanje.

Forma štabne studije može biti proiz-
voljna, ali treba težiti da je usklađena sa
obrascem iz štabne službe i da načelno sa-
drži:

1) Naziv studije (referata) u najkoncizni-
joj formi. Naziv može biti i konspirativan;
2) izlaganje problema u vidu pitanja koje
treba rešiti; 3) nekoliko varijanti mogućih
rešenja koje treba razmotriti; 4) iznošenje
objektivnih i neospornih činjenica koje
utiču na rešenje problema i koje se mora-
ju imati u vidu pri rešavanju; 5) izlaganje
pojedinih varijanti rešenja sa iznošenjem
svih prednosti i nedostataka kod svake va-
rijante posle temeljne studije čitavog ma-
terijala; 6) zaključak o najpovoljnijoj va-
rijanti sa iznošenjem razloga; 7) koncizan
i potpun predlog u pogledu rešenja pro-
blema u takvoj formi da ga komandant

može usvojiti sa »da« ili odbaciti sa »ne«.
U prilogu treba da se nalaze i koncepti
svih akata koje, u vezi sa problemom, ko-
mandant treba eventualno da potpiše.

Posle potpisa dolazi pregled priloga,
zatim nabranjanje onih koji su saglasni sa
predlogom i onih koji nisu saglasni (sa
koncizno iznetim razlozima i mišljenjem
razrađivača) i najzad dolazi odobravanje
komandanta.

U članku se naročito ističe koliko je
važno da se komandantu oduzme što ma-
nje vremena. Razrađivač treba da reši sam
u potpunosti pitanje saglašavanja svih or-
gana sa svojim predlogom još pre referi-
sanja i da po tom delikatnom pitanju uop-
šte ne angažuje autoritet komandanta. Ne-
dostatak članka je što pisac pri izradi
štabne studije ili referata kako mi kaže-
mo, ne stavlja nikakva vremenska ograni-
čenja. Međutim, u vojsci se pitanja mora-
ju rešavati u tačno predviđenim roko-
vima, te se i ceo postupak mora prilago-
diti u prvom redu raspoloženom vremenu.

Stanišlav Podbj S. P.

Potpukovnik Viljem Vit: REALIZAM U OBUCI¹⁾

Osnovni program obuke u Armiji SAD
traje šesnaest nedelja i ima za cilj da
stvori veštog i umešnog borca u upotrebi
oružja, koji razume grupni rad i svoje me-
sto u grupi i koji je fizički očvrstnuo a psi-
hički sposoban za najveće teškoće i ratne
opasnosti. Programom su obuhvaćeni samo
oni predmeti koji su neophodni za efi-
kasnost u borbi, a primena borbene teh-
nike treba vojniku da postane druga pri-
roda.

Posle osnovne obuke, prelazi se na
stručnu obuku po jedinicama odgovaraju-
ćih rodova i službi. U ovom cilju osnova-
ni su posebni centri za obuku u admini-
strativnim i tehničkim službama. Metod
nastave omogućava da se vreme što pot-
punije iskoristi. Tako, naprimer, dok se
jedne grupe vežbaju na vatrenoj liniji,
druge proučavaju uputstva za upotrebu oru-
žja, itd.

Na praktičnim vežbama obavezno se
povezuje rad iz više predmeta u cilju uka-

zivanja praktičnog odnosa jednog predme-
ta na drugi, naprimer: čitanje karata, rad
busolom, marševanje i maskiranje u kret-
tanju itd. Pored ostalog, obraća se naro-
čita pažnja na obuku u infiltraciji, borbu
u okruženju, borbe u šumi i naseljenim
mestima. Obuka u infiltraciji izvodi se na
dnevnom i noćnim vežbama. Da bi se voj-
nici navikli na vatru, uvode se u rov iznad
koga stoje postavljeni mitraljezi. Na dati
znak mitraljezi počinju da gađaju bojevom
municijom preko glava vojnika. Ljudstvo
izlazi iz rova i pod vatrom vrši puzanje
oko 75 koraka — sve do »neprijateljske li-
nije«. Borci se vuku potrbuške, držeći pu-
ške van blata, a sa glavom i telom na ze-
mlji. Na tom putu nailaze na razne pre-
preke od žica koje savlađuju puzeći na le-
dima. Uopšte, vežbe imaju sliku prave
borbene situacije. Na kraju puzanja, voj-
nici se otkotrljavaju do neprijateljskog
rova i sa bajonetom na pušci uskaću u
neprijateljski rov gde vrše uništavanje
neprijatelja, markiranog drvenim lutkama.
Za borbu u naseljenim mestima prave se
prividna sela; vojnici upotrebljavaju bo-
jevu municiju i prave bombe, i uče se ka-

¹⁾ Realism in Training by Lieutenant
Colonel William H. Witt, Army Informa-
tion Digest, septembar, 1951, SAD.

ko treba jedan drugog da štite i pomažu pri postepenom prodiranju od kuće do kuće, itd.

Pri vežbama u borbama u okruženju isprobava se sposobnost boraca u snalaženju u neočekivanim situacijama, naprimer trenutno otvaranje vatre bojevom municijom na cilj udaljen 100—200 koraka, preskakanje prepreka od bodljikavih žica, iznenadan susret sa siluetama veličine čoveka itd. U cilju sprečavanja panike na bojnopolju regruti se izlažu larmi i borbenuhuci.

Za vreme napada jedinice napreduju ka svojim objektima pod artiljeriskom vatrom umesto da sede i slušaju kako granate lete preko njihovih glava. Pri ovome se samo povremeno borci zadržavaju, dok se neutrališu prostorije ciljeva, a zatim se nastavlja pokret do označenih objekata. Regruti se uče da cene svoju artiljeriju i respektuju neprijateljsku, ali ne i da se plaše. Zatim se puštaju tenkovi da prelaze preko rovova u kojima su pognuti borci u cilju vežbanja u hladnokrvnosti i poverenju. Pred novim regrutima prikazuju se bojna gađanja iz svih vrsta diviziskog naoružanja u cilju upoznavanja i sticanja poverenja u izvanrednu vatrenu moć koju ima američka divizija.

Na ovaj način, regruti se u napadu kreću pod »neprijateljskom« vatom od koje se štite korišćenjem zemljišta i davanjem sopstvenog otpora svojim naoružanjem. Sve se čini da se regruti što pre srode sa svojim naoružanjem. U tom cilju oni nose svoje oružje kako u obuci na terenu, tako i u učionici. Markiranje nepri-

jateljskih snaga koje napadaju, vrši se na taj način što je određeno ljudstvo obučeno u neprijateljske uniforme i naoružano njegovim naoružanjem i opremom. Upotreba mina, koje eksplodiraju bez opasnosti po čoveka, daje regrutu saznanje o opasnosti od mina. Najizveštiji delovi prolaze kroz minska polja, označavaju ih ili razminiraju, a zatim ih postavljaju ponova na razna mesta da bi ih sledeće jedinice pronalazile. Avijacija se upotrebljava za reglažu artiljerijske vatre, izviđanje, imitiranje bombarderskih napada, bacanje i podizanje izveštaja, polaganje telefonskih žica kao i za razne vrste transporta. Na fiskulturu se obraća naročita pažnja. Regruti se vežbaju u savlađivanju najraznovrsnijih prepreka. Vežbe se izvode bez obzira na vreme. Pod šatorima se provodi za vreme obuke najmanje dve nedelje. Trećina od svih taktičkih vežbi izvodi se noću. Posle osam nedelja regruti polažu praktičan ispit na taj način što prolaze kroz niz ispitnih stanica na kojima im instruktori daju razne pretpostavke i zadatke. Regruti, koji ne pokažu rezultat, vraćaju se na dalju obuku. Za vreme obuke regruti se obučavaju i u ulogama najnižih starešina, koje treba stečeno znanje da umeju preneti na druge. Uopšte, zapaža se da je u metod obuke uneto više dinamičnosti. **Svuda se ističe da je neobučeni vojnik na šteti i sebi i jedinici.** Regruti, pak, uviđaju da im je u dobroj obuci i lična korist, jer će boljim vođenjem borbe lakše dobijati pobede, a i sačuvati svoj život.

B. P.